

הישיבה התשעים-וחמש של הכנסת השלישית

יום רביעי, כ"ד אדר תשט"ז (7 מארס 1956)
ירושלים, בנין הכנסת, שעה 20.08

חוק התקציב לשנת 1956/57, תשט"ז — 1956 (המשך הדיון)

כבר חזשים מספר שעבודות משרד העבודה משתלמות עם התחלת החודש; באותם הימים שעובדי המדינה מקבלים את משכורתם, מקבלים גם פועלי הדחק את שכרם, כמובן בעד עבודות שמשרד העבודה אחראי להן. אינני יכולה לומר שזה המצב בכל המקומות.

אינני יודעת אם צריך להתווכח עם חברת-הכנסת וילנסקה על דבריה, בעיקר כאשר הפורמולה ידועה וחוזרת לא רק בכל ויכות, כי אם גם בכל יום. היא מצאה את כל הרעה שישנה בארץ במקור אחד — במומחים האמריקניים המוזמנים לארץ למטרות שונות. ובכלל אני מוכרחה לומר, שאני מעריכה מאוד את אומץ לבם של חברת-הכנסת וילנסקה וחבריה, לדבר עכשיו ולהשתתף באיזה ויכות שהוא, כי מי יודע, מדברים עכשיו על תילופי מומחים בענין הנפט בין ברית-המועצות וארצות-הברית, ומי יודע אם מחר לא תופיע כתבה גדולה ב„פראבדה“ או ב„איזבוסטיה“ עם שכתים גדולים ושרי תהילה על דיקיום של מומחים אמריקניים וסובייטיים גם בארצות-הברית וגם בברית-המועצות, ולבי לחברים אלה, המוכרחים לחיות מכותרת לכותרת, ולנסות בכל יום להתרגל לכותרת החדשה, ולחשוב לכותרת העלולה לבוא מחר.

חברת-הכנסת ח'מיס דיבר על הקואופרציה הערבית, ואני מסכימה אתו ששטח זה הוא שטח נרחב לפעולה. אבל אין זה מדויק לומר, שמשטר העבודה לא השקיע מאמצים בשטח הקואופרציה באוכלוסיה הערבית. עכשיו ישנם ארבעים-ושש מונה קואופראטיבים. היו יותר, אך חלקם פורקו, ואנו תשבנו כי הם פורקו בגלל סיבה אחת — חוסר הנסיון של האנשים שהיו אחראים להנהלת הקואופראטיבים. אנו ארגנו כבר שני קורסים לקואופרציה, שהשתתפו בהם חמישים איש מהאוכ' לוסיה הערבית. יש לקוות שההשכלה שאנשים אלה קיבלו בקורסים, תעזור להם גם לארגן קואופראטיבים וגם להתמיד בהם לאחר שהתארגנו.

אינני יכולה להסכים לדבריו על לשכת העבודה לפועלים הערבים. נזדמן לי לבקר בכפרים הערביים, שמעתי מפי אנשים דרישות שונות, גם תלונות פה ושם, אבל לא שמעתי אף תלונה אחת על לשכת העבודה. לשכת העבודה לפועלים הערבים מתנהלת עליידי פועלים ערבים, לשכה זו נמצאת בפיקוחו של משרד העבודה. כל הידיעות שבידי אומרות לי, כי הלשכה הערבית מתנהלת בסדר, אין תלונות, ואינני יודעת על מה מבוססת הטענה והידיעה שישנה בידי חברת-הכנסת ח'מיס.

חברת-הכנסת אריאב דיבר שוב על דבר שאין בו כל חידוש — על בזבוז בעבודות דחק. נדמה לי שלא הסתרחי מתברי הכנסת את הדאגה שבלבם של אנשי משרד העבודה, שאיננו יכולים להוציא את כל הכסף המיועד לעבודות דחק לשם ביצוע עבודות קונסטרוקטיביות-פרודוקטיביות. אבל בשום פנים אינני מוכנה להצטרף לפורמולה הכללית, הסת-

היו"ר ז. אריאב:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה התשעים-וחמש של הכנסת.

רשות-הדיבור לשרת העבודה, לדברי תשובה למשתתפים בדיון.

שרת-העבודה ג. מאירסון:

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה. ברצוני לעמוד בקיצור על דברי חברי הכנסת שהשתתפו בוויכות על משרד העבודה. אני מבקשת סליחה מאותם חברי הכנסת שלא שמעתי אותם בגלל היותי בשליחות בתוך-לארץ, אבל עברתי על דבריהם בסטנוגרמה.

אני רוצה להביע רגש של סיפוק ותודה לאותם חברי הכנסת שהשמיעו דברים שבזו פעולותיו של משרד העבודה. הדאגה הגדולה, שבאה לידי ביטוי בדברי חברי הכנסת שהשתתפו בוויכות על הקיצוצים שנעשו בתקציב הפעילות השונות של המשרד, נתקבלה עליידי אנשי המשרד ברצון, אבל נדמה לי שגם אותם חברי הכנסת יצטרכו להודות בכך שהמצב הנור כתי במדינה בודא' לא יאפשר תיקונים מידיים בתקציב של משרד העבודה.

כמה מחברי הכנסת נגעו בדבריהם בשאלת התעסוקה. ובטרם אתעכב על דבריהם ברצוני לחקן טעות אחת של חברי הכנסת ריפתין, שאמר שמשרד העבודה משתמש בפורמולה של „ויסות האבטלה“, וזוהי טעות. אנו משתמשים בביטוי זה לגבי התעסוקה — ויסות התעסוקה. והדבר הוא פשוט לגמרי. יש עונות שונות ואזורים שונים בארץ, ומצב התע" סוקה אינו שווה בכל העונות, ואינו דומה בחלק אחד של המדינה לחלק אחר. הכנון התעסוקה בארץ מכון לכך, שבמידה שתהיינה עבודות יזומות עליידי משרד העבודה, תהיינה במידה גדולה יותר באותו מקום ובאותה עונה שבהם אין המשק עונה באופן טבעי לצרכי התעסוקה. למשל: ברור שבאזורי ההדרים של הארץ איננו צריכים לדאוג לתעסוקה בחודשי התורף — עונת הקטיף והאריזה — באותה מידה שאנו צריכים לדאוג לכך בחודשי הקיץ; או, למשל, באותם אזורים שיש בהם עכשיו שטחים גדולים של בוטנים וכותנה, דאגתנו לתעסוקה בחודשי הסתיו — כאשר בדרך כלל העבודה מועטה מאד — היתה בעבר יותר גדולה מאשר כיום. ואנו יכולים להצליח בתכנון זה במידה שעומדים לרשותנו אמצעי, וזוהי למעשה העבודה החשובה ביותר של משרד הע" בודה בשטח התעסוקה.

ברצוני להגיד לחברת-הכנסת ריפתין ולאחרים, שעכשיו, לקראת חג הססס — כמו בכל השנים — יש דאגה מיוחדת במשרד העבודה, שעד כמה שאפשר כמעט כל הרשומים בלשכה יצאו לעבודה, ואנו נדאג גם לכך שהתשלום יסודר עוד לפני חג.

בדרך כלל, בענין התשלומים אני שמחה להוריע, שזה

אחת הבעיות החמורות והקשות ביותר. זו בכלל בעיה קשה בכל מדינה ובכל מקום, ואצלנו היא קשה פי כמה, מפני שאצלנו מדובר לא בפועלים שהודקנו במקום עבודתם או במלאכתם. אצלנו מדובר באנשים שבאו אלינו כבר לא צער רים, שבאו אלינו לא כבעלי מקצוע, וכיצד ניתן למצוא מקום עבודה בשביל איש קשיש שאין לו נסיון בעבודה? זוהי בעיה חמורה.

כבר פעמים אחדות אמרתי מעל במת הכנסת, שאני משיכ־ נעת שהפסיכולוגיה הקיימת אצל נותני־עבודה מכל הסוגים — גם במקומות עבודה ציבוריים, גם בתעשייה וגם במשרדים מכל הסוגים ובכל הסקטורים — פסיכולוגיה זו הרואה באיש בגיל ארבעים — ארבעים־וחמש אדם וקן וקשיש שאין מקום בשבילו, אין לה כל הצדקה, ולא רק מבחינה אנושית. אני בטוחה שאין לכך גם כל הצדקה משקית, ולא הוכח שבחור בן עשרים־ושתיים מוכרח, רק בגלל גילו, להיות עובד יותר נכון, יותר מסור, יותר מוכשר מאשר איש בגיל ארבעים־ וארבע. עוד לא הוכח הדבר הזה. ואני חושבת שלעתים קרובות ההיפך הוא ודאי הנכון.

אנחנו עושים שני דברים סותרים בבת אחת. אנחנו אומרים שהדגש בהבראת המשק ובסתחון המדינה הוא בהליכה למקומות מרוחקים בנגב ובצפון, וכל מי שמחפש עובד, מחפש אדם עד גיל עשרים־ושמונה או שלושים, ויהיה זה קצת משונה בכל זאת לשלוח רק את הקשישים לנגב ולגליל המערבי. אינני בטוחה אם יכולה לבוא עזרה לכך עליי־י חוק. בכל אופן גם חברי הכנסת וגם הממשלה מוכרחים לתת את דעתם על כך.

לפני מספר חודשים מיניתי שתי ועדות — ועדה אחת שתחקור ותביא הצעות בענין העסקת מוגבלים בעבודה, ועדה אחת לתעסוקת קשישים. הוועדה לבטיית הקשישים מורכבת מהגברת חנה למדן, שהיא יושבת ראש, מר יפת ממשרד הסעי, מר יצחק בן־משה מהתאחדות בעלי התעשייה, מר ישראלי מהוועד הפועל של ההסתדרות, מר מלאך מ.מלנבן, ומר כוכבי מהמחלקה לתעסוקה של משרד העבודה. אני יודעת שוועדה זו עובדת בקרוב ותוכל להביא את מסקנותיה והמלצותיה, הלאו־אם שנוכל לממש אותן לטובת הקשישים המחפשים עבודה בארץ.

חברי כנסת אחדים מביני חברי הכנסת הדתיים העלו עוד פעם את שאלת העבודה בשבת. אל יכעסו עלי אם אתפלא שוב שהם מביאים את השאלה הזאת רק בצורה חד־צדדית. חברי־הכנסת קלמר, למשל, אומר שניתנו והוצאו מאה־ועשרה היתרים לעבודות בשבת. אני מבקשת סליחה שלא יכולתם לבדוק את המספר. אבל נניח שכן, הרי מספר זה מתייחס לגבי כל המדינה, לגבי כל המפעלים, לגבי הרבה אלפים של מקומות עבודה, קטנים וגדולים? אבל אינני יודעת אם הוא בדק, מדוע ולמי נתנו היתר עבודה בשבת?

משה קלמר (הפועל המזרחי והמזרחי):
 רציית לשמוע מפי שרת העבודה למי זה ניתן.

שר־העבודה ג. מאירסון:

נדמה לי שחברי־הכנסת כן הציע שהיתר עבודה בשבת יינתן רק עליי־י הרבנים — זו דרישה לגיטימית שלא נחקלה ובוודאי גם לא נתקבל להבא. אבל מותר לו לבקש זאת. הוא מבקש עוד דבר אחד: שחיה ועדה, וכאשר ניתן היתר לעבודה בשבת ישותחף בה תמיד אחד מהשרים הדתיים. לידיעתו ולידיעת כל יתר חברי הכנסת: זה שנים שהיתרי עבודה בשבת

מית הזאת, על בזבוזים בעבודות דחק, בעיקר מאחר שאין בצד הדיבור הזה הצעה מעשית, קונקרטית.

אני רוצה להגיד לחברי־הכנסת אריאב, שיש מקום שהוא בודאי הרבה יותר קרוב לבכו ולתפישו — הנהלת המקום בכל אופן — מהנהלת משרד העבודה; כוונתי הנהלת עיריית תל־אביב. אם לדבר על כספים לעבודות דחק, אם לדבר על כך שטרמינולוגיה של חברי־הכנסת אריאב, הרואה בכך בזבוז, הרי בזבוז לא מעט במשך השנים עליי־י סכומים שמסרנו לעיריית תל־אביב להעסקת פועלים מתוסרי עבודה. הייתי מאד אסירת תודה לחברי־הכנסת אריאב אילו יכול היה, עליי־י קשריו עם הנהלת עיריית תל־אביב, להעביר אלינו תכניות קונסטרוקטיביות לכספים שאנחנו עומדים להכבין? גם בימים אלה בעיריית תל־אביב לקראת הפסח ואחרי חג הפסח, כדי שנדע מה הן התכניות הקונסטרוקטיביות שהנהלת עיריית תל־אביב מוכנה להציע לנו, אם יעשה כך, ייווכח שאין דבר כזה בעיריית תל־אביב, כפי שזה לא יכול להיות בכל מקרה גם בידינו, באשר יום עבודה קונסטרוקטיבית־פרוודוקטיבית עולה בעשרות לירות, לאדם, כיוון שזה כולל לא שכר עבודה בלבד, כמובן, ואת זאת אין עיריית תל־אביב יכולה להציע לנו. מפני שגם כאשר תציע, לא תהיה בכך תועלת. והמילוי־ נים שיש בתקציב לתעסוקה השנה, ואלה שהיו בשנה שעברה, לא יספיקו.

אנחנו מחפשים בנרות עבודות שהן בגודל התקציב, וכי עבודות הנעשות בשטחים מוגזיפאליים אנחנו דורשים מן העיריות השתתפות. על פי רוב תשובתן היא, שהן הולכות למשרד הפנים ודורשות הלוואה, או שהן דורשות מאתנו מענק נוסף להלוואה או הלוואה נוסף למענק, כדי לעשות אותן העבודות שבוודאי יכלות גם הן להיכלל בגודל העבודות הלא־פרוודוקטיביות.

יחד עם זה, אם יש קצת יותר ירק בשנים האחרונות בתל־אביב, הרי זה הודות ל"בזבוז" הזה, אם יש יותר גנים ופארקים ועצים בחיפה וסביבתה, הרי זה הודות ל"בזבוז" הזה. אם עובדים או רמלה ואת לוד — ומי מאתנו אינו עובר ערים אלה פעמים אחדות בשבוע — ואם הרחוב הראשי ברמלה יש לו צורה יפה, יש ירק וגינות, ויושבות שם אמהות עם ילדיהן — כל זה הודות ל"בזבוז" הזה, אם זה באמת בזבוז — יש לי ספק. אבל אני מודה ומתוודה, שאילו היתה אפשרות לבנות באמצעות הכספים האלה דברים שיגבירו את הייצור במדינה, ודאי הייתי בוחרת בהם. לכן, גם על האופר־ זציה, כאשר היא מותחת בקורת, להתייחס בריצינות לנושא הנוהן ולראות מה אפשר ומה אי־אפשר.

אבל לא נכון שרק דברים אלה נעשו עליי־י עבודות דחק בתקציב לעבודות דחק. הרבה שטחים עובדו עליי־י עבודות דחק לשם נטיעה וזריעה, פרדסים רבים, חברי־הכנסת אריאב, שנותעים אותם היום ונטעו אותם בשנה שעברה ולפני שנת־ יים, הם על אותם השטחים שפועלי דחק, על חשבון תקציב הדחק, ניקו משם את העצים המתים מפרדסים קודמים. נדמה לי שגם זה ידוע ואין בזה סוד, ולא מן הצדק לדבר ככה על עבודות דחק, לא רק מפני שזה פוגע במשרד העבודה, אלא, וזה חשוב יותר, כיוון שזה פוגע באנשים העוסקים בעבודות דחק לא מפני שהם בתרו בעבודה זו, הם היו רוצים להצטרף למתנה העובדים הקונסטרוקטיביים־היצרניים, ואם הם מוכר־ חים ללכת לעבודות דחק, אין לראות אותם כאנשים המכובנים את הזמן ואת הכסף.

חברי־הכנסת כן וברגר עמדו על בעיית הקשישים. זו

יש מספר מצומצם של תחנות בכל הארץ המספקות דלק בשבת רק באותה מידה שזה הכרחי. כאשר מכונית יוצאת מהצפון וצריכה להגיע לדרום, היא מקבלת בדרך דלק. האם אתה רוצה להגיד ששום מכונית לא צריכה לצאת בשבת? אין חוק במדינה שיאסור על מכונית לצאת בשבת ממטולה לבאר-שבע. אין חוק האוסר זאת, ויש שירותים הכרחיים. ועוד: יש במדינה לא רק יהודים, יש גם סגל דיפלומאטי הנוסע, יש גם אנשים בתפקיד. שזה הכרחי להם — אנשי בטחון — ואז נותנים היתר לתחנות דלק. אבל רק במספר מצומצם ביותר. אין לזה שחר שמישהו במשרד העבודה נותן היתרי עבודה. גם לו היה זה כך, לי יש אמון בחברי במשרד העבודה, ששומרים על החוק הזה באותה מידה ששומרים על כל החוקים.

יצחק רפאל (הפועל המזרחי והמזרחי):

עובדים בלי היתר, ואתם אחראים לכביצוע החוק.

שר-העבודה ג. מאירסון:

אגיע גם לזה.

אמרתי ששומרים על החוק הזה באותה מידה ששומרים על כל החוקים. גם על כל החוקים לא אוכל להגיד ששומרים עליהם במאה אחוז. אין כל אפשרות כזו. גם לו היה לנו מספר מפקחים פי כמה גדול יותר, והחוק הזה הוא קשה לשמירה במיוחד. אין זה סוד נעלם מחבר-הכנסת רפאל, שכדי לשמור על החוק מוכרחים המפקחים לעבוד בשבת ולהתנועע באוטוביולים. אין דרך אחרת. אי-אפשר להעמיד מפקח על יד כל מקום תעשייה; אם רוצים להגיע מתלאביב לרמת-גן, צריכים לנסוע; ואם לרמת-גן לפתח-חקה — צריכים לנסוע והם נוסעים. והרי אין כל אפשרות שבכל שבת יהיו מפקחים בכל מקום עבודה במדינה. אינני מבינה מה תרעומת בדברי חבר-הכנסת קלמר, שכתב למשרד העבודה ואמר שבאילת עבדו בשבת. הוא קיבל תשובה...

משה קלמר (הפועל המזרחי והמזרחי):

עובדים בשבת.

שר-העבודה ג. מאירסון:

הוא קיבל תשובה שמוזרים לו מאד על המכתב הזה ומבקשים ממנו יותר פרטים. אם אנשים שיועדים לא יביאו את הפרטים למשרד — תהיה השמירה על קיום החוק לקויה. אף אם יהיו מפקחים בארץ בשבת שיפקחו על כל מקום עבודה בארץ, בכל זאת אם מישהו יקום ויגיד שיכול להיות אחראי שבשום מקום לא יעבדו, הוא יטעה את הכנסת. זה מן הנמנע. אם חבר-הכנסת קלמר יודע את הפרטים, יגיד לנו.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):

כל העובדים בנשף בעיקר-הוד קיבלו היתר עבודה?

שר-העבודה ג. מאירסון:

אני מקווה שחבר-הכנסת שוסטק היה שם ונהנה...

יצחק רפאל (הפועל המזרחי והמזרחי):

מי זה לא יודע שבאילת עובדים?

שר-העבודה ג. מאירסון:

חבר-הכנסת רפאל, זה לכל הפחות מוגזם, אם להגיד את זה בשפה הרכה ביותר. לא משרד העבודה מוציא לפועל עבודה באילת, ואתה יודע זאת יפה; למשרד העבודה אין כל

ניתנים על-ידי ועדה של שלושה שרים: ראש הממשלה, שר הדתות ושר העבודה. לא אגיד שבכל המקרים ההחלטה היא פה-אחד, אבל כמו-כן לא אגיד שבכל מקרה ההחלטה מתקבלת ברוב דעות. האם יש לשר הדתות, או אפילו לראש הממשלה, או לשר העבודה, איזה תאבון מיוחד שפועלים יעבדו דווקא בשבת? חבר-הכנסת כץ קרא כאן בשמות מפעלים אחדים שלהם ניתן היתר עבודה: "פניציה", "נשר" ו"דשנים". נכון, הייתי באמת רוצה לבקש את חברי הכנסת הדתיים, שיחשבו ויענו לעצמם — לא אבקש תשובה בפומבי, אבל יענו-נא לעצמם: למשל, "פניציה", או מקום עבודה דומה, שיש בו צורך להסיק תנורים במשך עשר שעות עד אשר מביאים אותם למדרגה כזו של חום שאפשר לפעול בהם. מה תעשו כדי למנוע שהתנור לא יפעל בכל שבוע במשך שלושה או ארבעה ימים? אחד מכם אמר שניתנו היתרי עבודה לשבת שלא לשם פיקוח נפש. החוק לא מדבר על כך, שמותר להת היתר עבודה בשבת רק כאשר קיימת שאלה של פיקוח נפש. שם דובר על שאלות בטחוניות, על שאלות כלכליות, ואני רוצה לשאול: האם צריכים לסגור את בית-החרושת לזוכיות, או שמישהו יכול להוכיח שבית-החרושת יכול להתקיים כאשר יעבוד רק שלושה ימים בשבוע, בעוד שבכל העולם עובדים חמישה עד שישה ימים? האם במדינת ישראל מספר קים רק שלושה ימים? היתר העבודה בשבת ניתן רק לאותו מספר פועלים שנוחף כד... .

יצחק רפאל (הפועל המזרחי):

שרת העבודה צריכה לבדוק אם עושים כך.

שר-העבודה ג. מאירסון:

אני מבקשת את חבר-הכנסת רפאל לא לייצץ לשרת הע" בודה לבדוק מבלי לשאול אם לא בדקה. לא ניתן אף רשיון אחד בלי ביקורת בדבר מספר הפועלים. בכל מקרה, עד היום, אין דבר כזה, שמתן ההיתר הוא לנצח. בכל ששה חדשים בא היתר לדיון מחדש; לכל היותר, במקום שלא מחכים לחידושים מפתיעים, שהתנור יוכל לפעול מעצמו — נותנים למשך שנה, אבל בכל מקום, בלי יוצא מהכלל, יש ביקורת מוזן לזמן. למשל בנמל, עושים זאת, במספר מסויים של פועלים, רק כאשר קורה איזה דבר לא רגיל, לדוגמה, כאשר נכנסת סירה או אניה באופן יוצא מהכלל. אבל בדרך כלל אין עובדים בנמל בשבת ואין היתר כזה. אני מקווה שלא תראה בדברי שום כוונה רעה, כי אין ברצוני באמת לפגוע חס ושלום באחד מחברי...

יצחק רפאל (הפועל המזרחי והמזרחי):

שרת העבודה, בתחנות הדלק?

שר-העבודה ג. מאירסון:

מבלי לרצות לפגוע באחד מחברי בממשלה — הנה יש חבר ממשלה שהוא חבר למפלגה דתית, ואין בשום אופן לח' שוד בו, אני בכל אופן לא חושדת שהוא דווקא רוצה שיעבדו בשבת. והנה, אם משרדו דורש היתרים לעבודה בשבת, הרי זה מתוך זדון או מתוך הכרח?

עכשיו בענין תחנות הדלק, אם יזכור חבר-הכנסת רפאל את החוק, ידע, כי החוק אומר שאסור להעביד פועל בשבת. אך היה מקרה באחת המושבות, שביקשו מאתנו היתר לה' עבדו פועל בשבת בשביל התחנה. אנו מצאנו שאין צורך בזה, והמבקש לא קיבל את הרשיון לכך. והוא עובד עכשיו בעצמו מתחת בשבת. נגד זה אין החוק פועל. ותוץ מזה,

לירות, המחולקים לשלושה תקציבים. השקעה נטו של הממ"שלה למטרות שיכון נשארת לפיכך 128 מיליון לירות, ומוזה נובע שאין הצדקה לשאלת חבריהכנסת אריאב.

לבסוף, לדברי חבריהכנסת שוסטק, אני מצטערת שלא אוכל להחזיר לו מחמתא. הוא אמר שדייקתי בדברי, אך לצערי לא אוכל לומר אותו דבר לגבי דבריוהוא. נכון, ישנם קיצוצים בתקציב. לפי דעתו הדבר נובע כמוכן מתוך כך שמשתתפות בממשלה מפלגות פועלים נוספות, ולא מתוך כך שדווקא השנה צרכי הבטחון הם כאלה שסיפוקם קודם לכל דבר אחר, קודם גם לדברים שהם לדעתי חיוניים מאד, הן במסגרת משרד העבודה והן במסגרת משרדים אחרים.

אני מקווה שגם חבריהכנסת שוסטק יודה כי בכל זאת אין זה מדויק לומר שאין במשך השנים כל תזווה בעניני העסוקה והעברת פועלים ודורשי עבודה מן הלשכה לעבודות קבע. אם ניקח סטטיסטיקה של פועלים הנוקקים ללשכות העבודה, נראה ש־75%—80% מתוכם הם מחוסרי מקצוע. בין 75,000 העולים החדשים נמצא מעטים מאד שעברו קורס סים להכשרה מקצועית. בכל בית־חרושת שתיכנס אליו, בכל בית־מלאכה, בכל בנין הנמצא בשלב בנייתו, תמצא מספר גדול של עולים חדשים, מה פירוש הדבר "אין תזווה"? האם כולם עומדים עדיין בלשכת העבודה? בדיוק באותה המידה אין זה מדויק לומר, שלמעלה מ־80,000 איש באים לדרוש עבודה בלשכות העבודה (ממוצע חדשי) ורק שליש מקבל עבודה חלקית. כיצד זה? לו אמרת שלשליש יש עבודה שלמה היה זה נכון, אולי יותר נכון לומר 40%. אבל אתה אמרת: לעבודה חלקית. וזה אינו נכון, עבודה חלקית מקבלים שני שלישים ויותר.

אמרת לא פעם בכנסת: בשבילי מספיק מחוסרי־עבודה אחד, ואם יש 10,000 מחוסרי עבודה, בעיני זה דבר איום. סטטיסטיקאי איש מדע, כלכלן, יכולים אולי להוכיח שזהו חוסר עבודה אפסי ביחס למספר הפועלים העובדים, ביחס למספר העולים החדשים, וביחוד אם נביא בחשבון שהמשק הולך ונבנה. אבל בשבילי זה מספר גדול מאד. גם אם יהיו רק 1,000 מובטלים — יהיה זה מספר גדול. אבל לא צריכים להגזים. זה רע למדי כאשר יש 10,000 מחוסרי עבודה.

אין כל שחר ליבור הזה, שהממשלה קיבלה את הפיר לוספיה המדעית־הכלכלית האומרת שטוב שהיה מחוסרי עבודה, בדרך כלל, אנשים המדברים על כך שטוב שהיה מחוסרי עבודה, הם עצמם עובדים בעבודה חדשה קבועה ומובטחת. הממשלה לא קיבלה את התיאוריה הזאת בעבר ואינה מקבלת אותה עכשיו, ואני מקווה שהיא לא תקבל אותה בעתיד. נעשים מאמצים כבירים כדי להקטין עד כמה שאפשר את מספר מחוסרי העבודה, וזה לא נעשה על־ידי נאומים. מעניין: מי הם הפועלים העובדים באזור בית־שאן, בנגב ובשרון בשטחי הכותלה, הברוטנים ובגידולים אחרים? הם עמדו פעם בלשכת העבודה, אולי גם עכשיו הם עומדים בלשכת העבודה, אבל זמן קצר יותר בהרבה. יש עולים חדשים העובדים כבר כמעט שנה שלמה רק בחקלאות, בחורף בקטיף ובקיץ בעבודות חקלאיות אחרות.

חבריהכנסת שוסטק אמר, כי רמותי על כך שבי־1957 יישארו עוד פחונים ובדונים. אין זה מדויק, לא רמותי; אמרתי זאת במפורש. אמרתי שאלפי לירות נמצאות עתה בשלבי הבניה השונים, ביניהן אלה שהתחלנו בבנייתן מכספי תקציבים קודמים ושייגמרו בחודשי הקיץ, יחד עם 2,500 הירות המסומנות בתקציב החדש להמשך חיסול המעברות.

מנגנון ההוצאה לפועל של עבודה והוא עובד רק באמצעות קבלנים. אין זאת אומרת שלא צריך לפקח על קבלנים אלה, אך הדיבור על עשרות אלפי פועלים במדינה העובדים בשבת הוא מאד מוגזם.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):

אני מציע לך לקחת את תבריהכנסת רפאל לסיור בשבת ולבדוק את הענין...

שר־העבודה ג. מאירסון:

בטרם אעבור במשפטים אחדים לשאלת השיכון, רצוני לומר לחבריהכנסת ריפתין, ולחבריהכנסת אונא המעוניין בכך באופן מיוחד, כי החוק להגנת השכר כבר הועבר לממשלה, ואני מקווה שבישיבתה הקרובה היא תדון בחוק. הכי נוגה את החוק לא רק לגבי פועלי־חקק, אלא לגבי כל עובד, בין שהוא עובד יומי, שבועי או חדשי. לדעתנו צריך כל אחד לקבל את שכרו בזמן.

ישראל ישעיהו־שרעבי (מפא"י):

גם חברי הכנסת...

שר־העבודה ג. מאירסון:

אשר לשיכון, סיפר כאן חבריהכנסת קלמר — כפי שקראתי בהדברי הכנסת — על תברה שרצחה לבנות במגדל־אשקלון ואין נותנים לה. אין לי מושג למה הכוונה. עד כמה שניסיתי לברר במשרד העבודה, הרי אם המדובר הוא בחברה פרטית — זה לא היה ולא נברא; ואם זוהי אחת מחברות השיכון, הרי אם היא דורשת קרקע במגדל־אשקלון, נכון שאנו מתנגדים לכך, ולא רק במגדל־אשקלון, אלא בכל מקום בארץ. אנו מתנגדים לכך שקרקע המצויה בידי הקרן הקיימת או רשות אחרת, תופזל ותועבר לידי חברות שיכון, כי במקרה זה כאשר הממשלה צריכה לבנות את לה ברירה אלא לבנות באמצעות חברות אלו. פרט לשטח זה איני יודעת איוו טענה יכולה להיות. בונים במגדל־אשקלון ועוד יבנו, וכל מי שיפנה בהצעת עזרה לבניה בלי לרצות העברת קרקעות לרשותו, יתקבל בוודאי בריצון.

נאמר כאן כי ההיטלים שהוטלו על חמרי בנין לצורך קליטת עליה לא היו נחוצים או שהשתמשו בהם למטרות אחרות. העובדות הן כדלקמן: ההיטלים האחרונים שהוטלו על־ידי הכנסת על חמרי בנין באוגוסט 1955 הם לטובת קליטת העליה החדשה והם חלק מכלל המסים החלים על חמרי הבנין, הממשלה נהגה בשיטה אחידה ובמחירים אחידים לגבי חמרי הבנין המשמשים לכל פעולות השיכון, בין שהם משמשים לשיכון ממשלתי ובין שמשמשים לבניה ציבורית אחרת או פרטית. עמדה המשאלה אם אין לפטור את חמרי הבנין המיועדים לשיכון הממשלתי והציבורי מן ההיטלים הללו. מי יודע כיצד היא מתגלגלים חמרי הבנין המיועדים לשיכון מסוג זה אילו היו פטורים מן ההיטלים, בשעה שעל שאר חמרי הבנין היו חלים ההיטלים... משום כך החליטה הממשלה להטיל את ההיטלים הללו באופן שווה על כל חמרי הבנין, ואחר־כך לנכותם מן הסוגים האמורים.

המסים על חמרי בנין (מכס, בלו על המלט וכדומה) מהווים 12%—14% מהיקף הפעולה, לפי סוג הבנין. לפיכך יש לתקן את החישוב של חבריהכנסת אריאב: התקציב "התלת־שנתי" הוא 156 מיליון לירות; היקף הפעולה הודות לתקציב זה הוא 220 מיליון לירות. החלק של המסים והיטלים במשך שלוש השנים האחרונות של תקציב השיכון הוא 28 מיליון

החסכון יינסו עוד אלפים רבים בשנים הקרובות לשיכון כזה. גם משכונות העוני וגם המהצ'רונים.

אגב, מעולם לא דיברנו על חיסול פחונים, בדונים וצ' ריפונים. דיברנו על חיסול בדונים ופחונים. וידענו מדוע לא דיברנו על חיסול צ'ריפונים. לא אבטיח דבר שאי אפשר לקיימו. וידענו שצ'ריפונים מהווים בעיה גדולה מאד, כל זמן שעלינו לדאוג לעליה החזושה. רבים מבין דרי הצ'ריפונים יוכלו — אם כי תוך מאמצים — להיכנס למסגרת של חסכון לבניה, כפי שכבר נכנסו כמה מהם, ולמצוא עליידי כך את תיקונם לדירה נאה.

היו"ר ח. אריאב :

חברי הכנסת, בזה סיימנו את הדיון בקבוצה ג'. אנו עוברים לדיון בקבוצה ד' — על תקציבי משרד הדתות, משרד הפנים, משרד המשפטים, משרד המשטרה.

שר הפנים י. בריהודה :

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. הסברת התקציב הש"טף של משרד המשפטים הממשלה משמשת במידה רבה גם כיון קווי ההתפתחות של הרשויות להבא. מבחינה זו יש לעמוד במיוחד על שורה של שינויים, מהם יסודיים, שהמציאות תבעה אותם מזמן במשרד הפנים.

העובדה שאין לפעול עוד בגבולות פקודת העיריות וצווי המועצות המקומיות המיושנים שמימי המאונדאט גם אחרי התיקונים הבודדים שנעשו בחקיקה הישראלית, הפכה לאחד רונה לדבר מוסכם. שר הפנים הראשון במדינת ישראל, מר יצחק גרינוביץ, ניסה בזמנו להכין חוקה מוניציפאלית אחידה חדשה, אבל הובר, כידוע, לא הסתייע עד היום הזה. זה הביא לרגישות יתרה, לעתים מלאכותית, מצד חלק מראשי הרשויות המקומיות לזכויות "השלטון העצמי" שלהן וגרם במקרים מסוימים לתופעה, שדין וחשבון מס' 6 של מבקר המדינה מנסח אותה בהירות כ"חסם האדיש של רבים מראשי הרשויות המקומיות כלפי החוק". "אדיש" — הי זה אומר פשוט במקרים מסוימים אי התחשבות בחוק הקיים. היחס השלילי לזכות ה"מונארכיסטית" כמעט שניתנה עדיין בחוק לשר הפנים לגבי פרטי הפרטים של רוב ההחלטות של הרשויות המקומיות ופעולותיהן, בעיקר בשטח הטלת המסים, תקציבים, חוץ עבודה, חקיקת משנה וכדומה, הביאה לשיאה לקיצוניות הפוכה ולנסיין לראות בכל רשות מקומית כמעט דפובליקה עצמאית ריבונית.

כמובן, עד שלא תיקבע הצורה האחרת, הדמוקראטיית יותר, של החוקה המוניציפאלית, אשר גם היא תקבל בהכרח בגולות מסוימים לעצמאות הרשויות המקומיות לשם הבטחת תיאום פעולותיהן לצרכי כלל המדינה ולחוקיה, אין בירדה למשרד הפנים אלא להמשיך במלאכת תיאום זו בצד רה לאי-נוחה, שהחוק הקיים מחייבה. כי חוסר כל תיאום וביקורת עלול להביא תוצרת חמורות אולי יותר מאשר תיאום בצורה לאי-נוחה ומפגרת כהנוג היום. אולם אנו רואים כאחד התפקידים החשובים והדחופים ביותר של משרד הפנים הכנת חוקה, מוניציפאלית מושלמת חדשה, בירור הנחותיה הסודיות עם הכוחות הצ'יבוריים במדינה הנוגעים בדבר — המועצה המוניציפאלית, שהחלטנו להקימה, תתן אפשרות נוספת לבירור ציבורי כזה — והנחת הצעת החוק לפני הכנת לאישור.

כמובן, עד נוכל לחכות עד לאישור החוק המתוקן במי לוא ולא לתקן בינתיים באופן שוטף את הדחוף והלוהץ ביותר בין פגמי החוקים הקיימים. אחדים מבין התיקונים האלה, הנמצאים בהכנה במשרדנו, אנכי להלן.

2,000 יחידות קבע לקליטה חדשה באזורי הפיתוח, ואחר כך יחידות דיוור בקיבוצים ומושבאים וחדרים נוספים למושבי העולים וכן הדירות באילת ובנצרת. ואמרת שאנו נחסל הקיץ שבוע-עשרה מבין עשרים-ושתים מעברות, ותישארה עוד חמש מעברות עם קיבו לשלושת אלפים פחונים ובדרי נים. אמרת זאת במפורש, בלי רמזים. זה כתוב, וזה יחוסל מהתקציב הקרוב.

נכון, רצינו להקדים בשנה אחת. יכולנו לעשות זאת עליידי הקמת אוהלים חדשים — ולא רצינו. ואמרנו שאם צריכים לקחת אנשים מן האניה אל הנגב, אין להכניסם לבדון. בנגב יש להכניסם לבית. ובינו בתים לעולים שעוד לא היו בארץ. אלה היושבים בבדונים ובפחונים סובלים עוד, ובשנה הבאה אני מקווה שנראה את הסוף לבדונים ולפחונים.

נכון שהבניה הממשלתית מוקדשת בעיקר לקליטת עליה. חברי הכנסת שוסטק מתלונן על כך ושואל: איפה הוותיקים. זה נוח מאד, כאשר אין זוכרים הכל. באיזו התלהבות קיבלו חבריו של חברי הכנסת שוסטק את תכנית השיכון העממי. איזו התלהבות גילו בעתונות ובכנסת, עליידי שאילתות, עליידי נאומים. זה היה נסיון ראשון לעולה מצד הממשלה לאנשים היושבים בארץ כבר שנים אחדות, גם לעולים היש"ים כבד זמן רב וגם לאנשים היושבים בשכונת "התקוה" ובשכונות עוני בירושלים ובחיפה, על-מנת שיוכלו להיכנס לדירה אנושית. 13—14 אלף משפחות נכנסו לשיכון זה. אני שמחה מאד שבמשך השנים למד חברי הכנסת שוסטק להעריך את המפעל הזה, ורוצה עוד.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות) :

את יודעת שהתנגדנו לכך שעשיתם את השיכון לפני הבחירות. לצורך הבחירות ולא לצורך השיכון. היה זה רק אמצעי לפני הבחירות. הכנסת והציבור זוכרים זאת.

שר העבודה ג. מאירסון :

חברי הכנסת שוסטק, אין לכם פאטנט על זה: לא רק אתם, יושבים עוד חברים בבית הזה אשר גרמו לכך שאלפים אשר יכלו לשבת היום כדירות נאות אינם יושבים בהן מפני שהאמינו לעתונים שלכם. הלא אתם ניבאתם שהשיכון לא יהיה, שאף בית אחד לא ייבנה, שזו סתם הבטחה לבחירות עד לאחר הבחירות. לצערכם קויים העניין ר"ל 13—14 אלף משפחות עם ילדים רבים יושבות היום בדירות טובות, ולולות ובנויות יפה.

כפי שמסרתי אתמול, כבר רשומים עכשיו במפעל שלנו לחסכון ובניה חמישה-עשר אלף איש. אני מקווה שירשמו עוד אלפים רבים. לאיש כלי אמצעים וזהו הדרך היחידה — לא קלה, אבל היחידה.

בקשר עם זה אני רוצה לספר לכם: באר"שבע, כידוע, מאוכלסת בעיקר לא עליידי ותיקים, כי אם עליידי עולים. הגענו השנה לכך שאנו יכולים לקלוט בכאר-שבע עליה מבלי לבנות שיכון עולים, עליידי בניית בתים בתכנית של שיכון עממי במסגרת של "חסכון ובניין". וזאת מפני שאנשים אשר נכנסו לפני שנתיים-שלוש לשיכוני העולים בכאר-שבע, יכולים כבר היום או במשך השנה לעבור לדירה טובה יותר ולפנות את דירתם למשפחת עולים חדשה, נדמה לי שבכך הגענו לזרע יפה גם בשבילם וגם בשביל הממשלה, מפני שבשביל הממשלה הסיודר הזה הוא זול יותר.

אני מקווה שעליידי מפעל החסכון ובניין, שיצטרפו אליו עוד רבים, ועליידי העורה ההודית באמצעות קופות

תלויים לעתים במידה מוכרעת לא רק בגידול הטבעי השוטף של האוכלוסיה המקומית, אלא גם בתוספת העולים, שנש" לחו למקום הנדון, והרכבם הגילי.

לכן טבעי שאוצר של מדינה, הרואה את העליה וקליטתה כפרוצס יסודי של התפתחותה, צריך להיות שותף קבוע בכל הנוגע מעובדתי-יסודי זה. זאת אומרת, שיש לקבוע לה"ב בא — נוסף לעזרה הכספית השוטפת, הלוואות להשקעות יסודיות וכדומה — השתתפות באחוז קבוע בהחזקת כל השירותים הנובעים מקליטת העליה, אולם בדירוג רב, הנקבע בפרופור"ציה למידת הקליטה במקום הנדון.

תקציב השנה הקרובה, כפי שאמרתי, אינו משקף עדיין לגמרי את כל האמור לעיל, שאינו אלא רישום ראשון של קווי תכנית לעתיד, אני מקווה — לעתיד הקרוב ביותר, רצוי לשנת התקציב הבאה.

ועכשיו לתקציב של השנה. התקציב הרגיל במשרד הפנים מתחלק לשניים: תקציב המשרד עצמו, לפעולות מנגנון, ותקציב בשביל הרשויות המקומיות. כידוע, מוצא תקציב הפיתוח על-ידי משרדנו דרך הרשויות המקומיות בלבד.

בסכום הכולל, שהוקצב לפעולת משרד הפנים, לא בא שינוי גדול, אם כי ברצוננו לעשות בשנה השוטפת כמה שינויים ארגוניים, הנראים לנו כדחופים ומועילים. זה מש"תקף בשינויים לגבי סעיפי התקציב ובסעיפי-המשנה השונים שבו.

אם להוריד מתקציב 1955/56 את ההוצאות הקשורות בארגון הבחירות לכנסת השלישית, כולל הוצאות ועדת הבחירות המרכזית, בסך של 1,033,000 ל"י, הרי למרות שינויים בסעיפי המשנה יפחת הסכום הכולל כ-10 אלפים ל"י בלבד. דהיינו הוא יגיע לסכום של 2,324,000 ל"י במקום 2,334,000 ל"י אשתקד.

בין השינויים שבתכניתנו אציין במיוחד אחדים.

ועדה פנימית בהשתתפות מומחים מבחוץ עוברת עכ"שיו על נוסחאות השאלונים באגף מרשם התושבים מתוך כוונה להקטין את מספרם ומספר השאלות שבכל אחד מהם ולהעמידם על המינימום. מרשם כללי של תושבים צריך להי"עשות פעם בחמה או בעשר שנים, והפעולה השוטפת יש להתאים בצורה מלאה לצרכים ממשיים בלבד. אם נצליח בזה, נגיע לניצול יעיל יותר של החומר ועדכניות שלו, וגם, כפי שאני מקווה, לצמצום המנגנון העוסק בכך.

הוועדה בודקת גם את האפשרות לאחד את אגף מרשם התושבים עם אגף העליה וההתאזרחות שבמשרדנו, וגם זה יוכל להביא לצמצום במנגנון ועל כל פנים לשיפור בשי"רות. על הצורך באיחוד כזה העיר לא פעם גם מבקר המדינה.

נקבעה ועדה שניה, שהטלתי עליה להכין תכנית שינוי בפעולת מיהנה המחוזות. שהטלתי הן בעיקר שונים: (א) להפחית באינטסאנציות-ביניים מיותרות, התובעות זמן ל"דורות" מרובה על חשבון טיפול ממשיי בכעיות המתער"רות במקומות. תכנית-ביניים כזו כבר הוגשמה והתשובות מהמרכז ניתנות כבר ישר למעונייני עם העתק למינהל. (ב) לראות את מרכז התפקיד לא כבדיקת המסמכים אחרי המע"שה, אלא בביקורים ושהיה במקום לשם ייעוץ, הדרכה וביקורת שוטפת לפני המעשה ותוך המעשה.

בין השאר נחדש לשם כך את פעולת המחלקה לפיקוח והדרכה, על מנת שנוכל גם בשטח הכספים והנהלת החשבון"נות לא להיות בודקי דיגים-וחשבונות בלבד, אלא מריכיים ומפקחים במקום המעשה. בשורה של רשויות מקומיות חד"

חוקה זו תצטרך לספק במיוחד ולקבוע פתרון לבעיה של שיטת המסים העירוניים והיחס בינה לבין שיטת המסים של כלל המדינה. הדבר הזה חשוב הן למשק הכספים של העיריות — ובעצם למשק המסים במדינה ככלל — והן לק"ביעת מודוס יותר נוח של היחסים בין הממשלה ומשרדיה השירותיים השונים לבין הרשויות המקומיות, תוך הרחבת שטח האוטונומיה שלהן.

תקציבו של משרד הפנים לשנת 1955/56 בנוי עדיין כב"שנים הקודמות, וכן התקציבים של הרשויות המקומיות עצמן לשנה הבאה. שיטה זו היא תוצאה מהתפתחות מצטברת של מסים שונים, שנקבעו בזמנים שונים, והיא מלאה סתירות ומקורות. התיקון לשנים הבאות, הנראה לנו, צריך להיות מבוסס בעיקרו על ארבע הנחות:

א. אם כי מס ההכנסה, אם מצליחים לגבות אותו כמס אמת, הנו הצורה הצודקת ביותר של מס, אין אפשרות גם במדינת ישראל להסתפק בתקופה הקרובה אך ורק במס יחיד זה, ובמיוחד ברשויות המקומיות, שמסיהן צריכים להיות במידה רבה ביטוי לתמורה בעד שירות, אם לא במישרין, הרי לפחות בעקיפין.

ב. יש לשאוף לאחידת השומות ופישוט בגביה. היום קובעים לעתים כמה שומות שונות של אותו האובייקט לצו"ך קביעת מסים שונים, עירוניים ומרכזיים (בעיקר במסי רכוש). כיום גובים לעתים בנבול מאותו האובייקט מסים זהים גם הרשויות המקומיות וגם האוצר (כגון מס עשור"עים). שומה כזו מביאה לחוסר דיוק, לעבודה מיותרת ול"הוצאות נוספת, נוסף על חוסר כבוד מצד הנישום. להערכת אמת הן מצדו והן מצדו של גובי המס. זה מנפח גם את הוצאות הגביה.

ג. על-מנת לשחרר את הרשויות המקומיות מההכרח לקבל אישור משר הפנים לכל החלטה בודדת על הטלת מס כל שהוא וגדלו, יש לקבוע את המסים והארגונויות העירוניים (בהבדל מאגרות בעד שירותים בודדים), כפי שזה נהוג בהר"ב ארצות-חוץ, באחוז ממסי המדינה המרכזיים. אם לצאת מההנחה שבמדינה מודרנית צריך להיות מוסד אחד בלבד — הפארלאמנט, הכנסת — שיש לו הרשות לקבוע את הג"בולות להטלת מסים על האזרח, הרי גם מסי הרשויות המ"קומיות, שפירוטם יקבע באופן עצמאי על-ידיהן, צריכים להיות מוגדרים מראש על-ידי קביעתם ביחס מסויים למסי מדינה מסויימים בגבולות של מינימום ומאכסימום הידועים לכל. ואז, למשל, יהיה זה נכון להחליף את מס העסקים, שהתווכחנו עליו כלי"ך לפני כשבועיים — בצורת תוספת אחוז למס הכנסה לכל סוג עסק בגבולות מינימום ומא"כ סימום שייקבע על-ידי החוק.

ד. היות ואצלו, שלא כבארצות אחרות, שורה של שירותיות היתב במידה מוכרעת פונקציה של הפרוצס היסודי של קליטת העליה, הרי העזרה הניתנת על-ידי אוצר המדינה לכל אחת מהרשויות להחזקת שירותים מסויימים צריכה לה"ית גדולה יותר, קבועה יותר ומודרגת מאד. סעד, למשל, נחשב בארצות אירופה כמעט כשירות המקום בלבד — עזרה לתושבי הנצרכים. אצלנו נקבעת מידת הסעד הדרושה גם כפונקציה ממידתה וצורתה של קליטת העליה; יותר נכון, — מאחוז העולים שאינם נקלטים. וזה תלוי במידה לא מעטה במוסדות המרכזיים, המכוונים את פיזור העולים בין הישו"רים, וכן באמצעי קליטתם ודרכי קליטתם.

א, נאמר, בשטח החינוך: ריכוזי הבנינים לכיתות בתי"סר וגניילדים וכן תוספת מורים, גננות, וכיוצא באלה,

נוסף על העבודה השוטפת מעבדים באגף הייעוץ המשפטי שורה ארוכה של תיקוני חוק דחופים. אזכיר רק את החשובים שבהם: החזרת רכוש ציבורי, תיקונים בסדרי הביטוח הלאומי, חירות בוועדות החקלאיות, במועצות האזוריות, שמות, תיקון הצעת חוק בניין ערים, שהזכרתי, שינוי הצעת עמותות, ישובים חסרי סטאטוס מוניציפאלי, ועוד.

אחוז גדול יחסית מבין הרשויות המקומיות נמצא במצב כספי דחוק מאד. כמו שבמסי המדינה הביאה העלמת האמת ופיגורי תשלומים מצד רבים מהנישומים בשנים "השונות" והתחלת גביית חלק מחובות אלה בשנה זו נוסף על המס השוטף לפגנת האדם מסי השכבות האלה, כך יש לציון תופעה דומה קצת, אם כי לא זהה, בכרשויות מקומיות רבות. לא מעטות הרשויות המקומיות שלא שינו את גובה המסים מאז 1952/53 או 1953/54, אם כי בינתיים התרחבו השירותים וגדלו גם החובות וגם הגרעונות. כי יש להבדיל בין חובות וגרעונות. יתר על כן, בשנה שלפני הבחירות ובמחצית הראשונה של השנה האחרונה נמנעו לא מעטות מביניהן מלהציק ל"בוחר העיתי", ועכשיו הן מוכרחות להשיג בכתאחת את מה שהוחר עלידן, ורובן גאם עושות זאת.

פיגורי הגביה בחדשים מסויימים גדלו, ואתם יחד גדלו החובות, אבל גם הגרעונות. טבלאות הפיגורים, שמבקר המדינה מביא בדיווחו שבין שנה לשנה, אינן עונות במדויק לשאלות המתעוררות, כי לא צויין בהן כמה מזה יש לראות כחובות אבודים מומן, או כחובים שטרם נבדקו במלואם וטרם אושרו עלידי הנישומים הציבוריים הגדולים. בכמה מהרשויות ראינו, שזה עלול להכניס הסרשים גדולים בין המציאות וה"טבלה הרשמית". אבל אין ספק שנטל השירותים העירוניים, שהתרחבו והסתעפו ושהוצאות החזקתם גדלות ללא הפסק; תנאי ההלוואות להקצנות הכרחיות לזמן קצר ובריבית לא קטנה; "אשראי קבלני", אשר כולל כמעט תמיד גם ריבית סמויה באחוז ידוע ולעתים קרובות גבוהה מאד; הוצאות שבאו עקב סיפוח ישובי עולים והזמן הדרוש להכנסת החלק העובד מביניהם לעול תשלום מסים; הטעות באישור תקציבי בים בשנה שחלפה, שהזכרתי כבר בכנסת, שהגדילה מראש או הגרעון בשלושה מיליון ל"י. עול הוצאות לסעד, לבריאות, אוח, לחינוך, הגדלות מדי שנה; ההתייקרות שעלתה על המ"ש שוער בתחילת השנה הקודמת — כל אלה הכבידו על מצבן הכספי של רוב הרשויות המקומיות ושל "ערי עולים" וישובים חצי-חקלאיים מביניהן במיוחד.

בחדשים האחרונים של 1955/56 הביא כל זה לגל של החלטות על העלאת מסים לשם סתימת החורים שהתהוו. באחדות מהרשויות המקומיות מתכוונים להמשיך בכך, כנראה, גם לקראת תקציב השנה הבאה.

התערבות בצורת סירוב לאשר מסים רק במקרה שראינו את ההחלטה כיצאת דופן מאד ומזיקה מאד. עשינו זאת, כאשר נתקלנו בהעלאה בלתי-מוצדקת של מחיר המים; בקפיצה גדולה בהעלאת המסים לגבי שכבה מסויימת של הנישומים (במקרה אחד או שנים — עד מאות אחוזים); בהטלת מסים בסוף השנה רטרואקטיבית וכדומה, או בדבר שנו"גד לנוסח החוק הקיים. אולם בעצה, בתביעה ובהדרכה אנו רואים את עצמנו רשאים ומחוייבים לפנות לרשויות המקומיות גם לגבי פרטים חשובים הרבה פחות. חוץ מהלחץ ב"לאויים" במקרים יוצאים מהכלל, אנו רוצים לכוון ולהדריך בעיקר בעצה ועלידי עידוד ממשי, עידוד דרך מתן מע"גק מתאים או הלוואה מתקציב הפיתוח למטרה הנכונה, בהת-

נות או בהרכב הנהלה, שהתחדש ברובו, יש לזה חשיבות גדולה מאד. גם על חידוש מחלקה זו המליץ מבקר המדינה בכמה מהדינים וההחלטות שלו. אגב, ביקשנו את מבקר המדינה להיפגש אתנו לשם דיון על דרכי דיווח שוטף בינו לבין משרדנו, על מנת שנוכל להיעזר בתוצאות ביקרתו בפעולה תנו האופראטיבית של הדרכה ופיקוח.

שורה של ישובים חדשים במדינתנו, כידוע, משוללים עדיין כל סטאטוס מוניציפאלי. חלק מהם אנו מתכוונים לצרף לרשויות מקומיות קיימות, עד כמה שאפשר תוך הסכמת הרשות "הקולטת". לגבי חלק מהם לא קיימת אפשרות מעשית כזאת, בין בגלל ריחוקם מכל רשות מקומית אחרת, בין כדי לא להכליל עלייך כך שטחייבניים נרחבים של קרענות חקלאיות בגבולות ישובים עירוניים, ובין בגלל התנגדות חריפה לאיחוד מטעם צד אחד או אף מטעם שני הצדדים, כי "החוק" חושש לעתים מתוספת עול, אבל יש שגם "החלש" חושש מפני שיתרפו בנשיאה בעול, ויהיה בממדים צנועים ביותר. לגבי ישובים אלה אין דרך אחרת מהדרך הארוכה-קצרה — חינוך לאזרחות, על הזכויות והחובות הקשורות בכך.

גם על רקע תיקוני גבולות בין רשויות מקומיות שונות, אשר אוסיה הדינאמי של מדינתנו ושל רוב ישוביה מחייב לכך לעתים קרובות למדי, מתעוררות בעיות רבות וקשיות גדולות, בחלקם אוביקטיביים ולעתים מוגזמים ומנופחים ומנוסחים כתביעת, וזכות הגדרה עצמית" לכל פרבר.

בקושי מיוחד אנו נתקלים בשטח הרחבת הרשת המוניציפאלית בישובים הערביים. שנים הן הבעיות העיקריות: מצד אחד חוסר הרגל להנהלה עצמית ובחירת, ורצון להמשיך בשלטון ראשי "חמולות" ושמידה על היחסים המסובים כים שביניהן גם במטווה של המועצה המקומית, ומצד שני חוסר הרגל ורצון לתשלום מסים, ומה עוד מסים פרוגרסיביים במקום מס הגולגולת, הנראים בעיני רבים מהם "כלא שווים" ולכן לא מוצדקים, גם כאשר בהם מובטחים השירותים הכרחיים למשלמי המסים. (אגב, במשך השנה אנו מקיימים את פשרת "מס הגולגולת" והחלטתו בצורות מס יותר מוצדקות). לזה מצטרפים לעתים קששים אחרים וכן החשונות של מיעוט לאומי לגבי "חבונות" השלטון, וכן רצוננו ללכת בשטח זה בהזירות יתר, על-מנת לא לתת חומר לחשדנות זו עליי טעות מקרית או צעד נמהר יתר על המידה, אפילו אם הוא נכון לגופו של העניין. ככל זאת אנחנו מקווים להקים בשנה הקרובה שורה נוספת של מועצות מקומיות שישוב הערבי, עד להכפלת מספרם.

אגף התכנון במשרדנו מתאם את מלאכת התכנון במדינה, ואפשר לרשום לזכותו בעבר שורה של הישגים. יש להדגיש את הצורך שמחלקות תכנון במשרדים אחרים ישמרו בהקפדה על תיאום, אחי שנוכחו בעבר לא פעם בתוצאות לא רצויות של שכחה בשטח זה.

המשרד גומר את הכנת חוק בנין ערים חדש, במקום החוק הקודם שהתיישן מומן. היות ואישור חוק מסועף ומורכב זה בכנסת יארך לא מעט זמן, החלטנו להגיש כהצעת חוק נבדלת את הפרק שידון על הרפארצלאציה.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

יש הצעת חוק מוכנה.

שר-הפנים י. ברייהוה:

עכשיו בודקים את הצעת חוק בנין ערים זו מחדש ומכניסים בה שורה של שינויים. היתה גם לך האפשרות לדון עליה, כי הדבר יגיע כהצעת הממשלה לכנסת.

תקציב הפיתוח לרשויות המקומיות מעמיד השנה את משרד הפנים והרשויות המקומיות במצב קשה מאד. סכום של 1,600,000 ל"י מתקציב הפיתוח שורין לפני שנתיים ביל ביוב, "אזור דן" לתקופה של ארבעה תקציבים שנתיים רצופים, ולכן יורד הוא אוטומטית גם בשנת התקציב 1956/57. ההפחתה בסכום הכולל ב-10% לגבי השנה הקודמת — מ-7,700,000 ל"י ל-7 מיליון ל"י השנה — ואולי הורדת כמה מאות אלפי ל"י, ששולמו על חשבון תקציב זה בשנים הקודמות, פירושה הפחתת הסכום הנשאר לחלוקה בין הרשויות המקומיות באחוז ניכר מאד, גם מבלי שניביא בחשבון את השפעת ההתייקרות. אמנם, שלוש העיריות הגדולות וכן "חבר השלטון המקומי" יוכלו ליהנות השנה — אני מקווה שגוד השנה — מהכנסות אמסיה, שהאוצר אישר להם לפי הצעתנו בגבולות של 14 מיליון ל"י בערבות שלו והסכומים האלה יוקדשו למפעלי פיתוח חשובים, כגון הספקת מים (די לזכור את ענין המלחת המים הקאטאסטרוסי לית בתלאיב), ביוב וכדומה. אבל גם אחרי זה יורגש מחסור רב, ביחוד בשטח אחד, שאמנם מבחינה פורמאלית היה שייך אולי לתקציב משרד אחר — בשטח בנין כיתות נוספות בכתיספר של רשות החינוך היסודי.

ההשקעות, שנעשו בשנים הקודמות בעזרת הלוואות לזמן קצר באופן יחסי, סיבכו בעבר במידה חמורה רבות מבין הרשויות המקומיות והביאו לידי העמסת התקציב הרגיל שלהן בתשלומי חובות וריבית, במידה המקטינה באופן קשה את יכולת סיפוק הצרכים השוטפים של הרשויות. אמנם, דחיית 50% של החוב שהגיע השנה לפרעונו, לשלוש שנים נוספות, כאילו מתקנת קצת את חומרת העובדה של מתן הלוואות לזמן פרעון קצר, אבל אין זה מספיק. יצוין בהזדמנות זו, שיש למתן בהכרעה על הצעות הכלולות בדו"ח וחשבון של "ועדת להמן" בדבר צורתה ומידתה של "ההצעה", ורצוי לשחרר מתוכה הצמדה כזו לפחות חלק מאותן השקעות הרשויות המקומיות שאינן מכניסות רווח כל שהוא.

חברי הכנסת, יש לזכור שהשנה עודמ לפני הרשויות המקומיות נתקיד כבד ודחוף נוסף. כוונתי לצרכי שעת-חיד רום: הבטחת מים, שמל, צרכי הג"א, מקלטים וכיוצא בזה. משרד הבטחון, שהוא האחראי לחוק הג"א, אינו מרצה בענין זה במליאת הכנסת, ואני לא אוכל לעשות זאת במקומו. אבל אני רואה מחובתי לנצל את ההזדמנות הזאת כדי לפנות לכל הרשויות המקומיות, ובמיוחד לאלה שאינן מבינות כנראה במידה מספיקה את חומרת הסכנה ודחיפותה. אני יודע שלרבות מהן מוכרחים לעזור, כי הן פשוט לא תוכלנה למשימה בכוחות עצמן. לשאר הרשויות המקומיות צריך לעזור לשם החשמה והשלמתה של תכנית המקלטים. תבעתי מהרשויות המקומיות לרכז אמצעים במקום, במקביל לכל מה שצריך להיתן מהמרכז. אבל תבעתי ואני תובע לפעול גם לפני-כן לליוויה הכנה דחופה של מקלטים ומחסים בבתי ספר ובמקומות ריכוז ציבוריים, וכן לתבוע מכל התושבים לעשות כל אחד לעצמו: הדיירים בחצרותיהם, בעלי המפעלים במפעליהם, שכל אחד ואחד יעשה את חלקו.

תוך חשבון-אמת בשלטון הבריטי, סגרה לאחרונה גם מלכות הירדן את שרשרת המצור נגדנו. כל המתמהמה בריבוי אמצעי הגנה — בין האקטיבית ובין הפסיבית, — מסכן את עצמו ואת משפחתו, מסכן את שכניו ומסכן את המדינה.

היו"ר ח. אריאב:

נתחיל עכשיו בוויכוח על קבוצה מס' 4.

אם לצרכים מוניציפאליים נכונים ובהתאמות הנכונה העצמית של הרשות המקומית.

על-כן נאלצנו לתבוע השנה סכומים יותר גדולים לצרכי המענק. לצערנו, הסכומים שהוקצבו השנה לרשויות המקומיות אינם מגדילים את המענק אלא ב-275,000 ל"י של הקצבה ישירה ו-260,000 ל"י על-ידי תוספת אומדן של 5% ממס קניית, המופנה גם כן למענק, כתוספת ל-5,095,000 ל"י שהמענק הגיע אליו בשנה הקודמת 1955/56. אין זה מאפשר שיפור מספיק בשיטת חלוקתו של המענק.

אצרך כאן טבלת-השוואה של המענקים לרשויות המקומיות אשתקד ובשנה הבאה.

הענקות לרשויות המקומיות ב-1955/56 והאומדן הנוצב ל-1956/57

א) חלוקה על ידי משרד הפנים:	1955/56	1956/57
1. הענקת מהתקציב הרגיל	1,325,000	1,600,000
2. 25% מס שעשועים	750,000	750,000
3. 25% דמי רשיונות לכלי רכב	1,100,000	1,100,000
4. 5% ממס קניית	1,840,000	2,100,000
	5,015,000	5,550,000

ב) תשלום ישיר לרשויות המקומיות הבודדות:

1. 25% מס שעשועים	750,000	750,000
2. 25% דמי רשיונות לכלי רכב	1,100,000	1,100,000
	1,850,000	1,850,000
ס"ה	6,865,000	7,400,000

התוספת המקוה מעליית "הגג" במס העסקים בעלי יכולת גדולה, גם אם היא בנויה על הורדה משליש עד חצי מהסכום הנוסף מהמסים הנמשלמים לאוצר המדינה, יכניס סכומים גדולים בערך לחמש-שש רשויות מקומיות בלבד ויורגשו קצת בעוד המש"ש נוספות. בקטנות זה לא יורגש כמעט. גם דחיית תשלום 50% מפרעון החוב של 1956/57 לאוצר (ישרות ודרך הבנקים), מקילה אמנם על קופות הרשויות המקומיות בסכום של קרוב לשלושה מיליון ל"י, ברו בו המכריע על-חשבון האוצר, אולם חלוקתו בין הרשויות השונות היא בהכרח מקרית. נצטרך לקחת בחשבון סכומים אלה באחוז מסויים בזמן חלוקת המענק השנה על מנת להשוות את מצבם של אלה שיקופחו אויביקטיבית במיוחד עלי ידי כך.

אני מצרף כאן את רשימת חלוקת תקציב הפיתוח בשנת 1955/56:

עיריות	2,605,500
מועצות מקומיות	1,669,800
מועצות אזוריות	1,257,900
	5,533,200
ביוב "אזור דן"	1,600,000
לקרן הביוב למשקים חקלאיים	250,000
תוספת לתלאיב לצרכי תעסוקה	370,000
תכנית למפעלי בטחון משותפת למשרד הפנים ולסוכנות (חלקנו בתכנית)	923,500
ס"ה	8,676,700

מזה ניתן 7,700,000 ל"י מתקציב הפיתוח וכמיליון ל"י הושג מבנקים.

היועץ המשפטי אמר לי, שהוא נוהג תמיד, בכל התשובות שלו, לנמק, ראשית, זה רק היועץ המשפטי, וזה אותו אדם המכהן כיועץ משפטי. ייתכן שהיועץ המשפטי מחר כבר לא ימצא לנמק את ההחלטות, ועל כך באמת אי אפשר לסמוך; וזה מקרה בווד — היועץ המשפטי בלבד.

הדבר השני שהוא בלתי-נורמאלי, לפי דעתי, בבנין משרד המשפטים וביחסו לאורח, זהו מעמדו של היועץ המשפטי. כוונתי כמובן לא ליועץ המשפטי של היום, אלא למעמדה של המשרה הזאת, של התפקיד הזה במדינה, תפקיד חשוב מאד.

היועץ המשפטי אצלנו הוא בעל סמכויות נרחבות מאד. כשמתנהלת חקירה נגד אורח, רשאי היועץ המשפטי להחליט אם להמשיך בחקירה, אם לסגור את התיק, אם להעביר אותו לבית המשפט. זוהי אותה שיטה המכונה בחוק הפלילי בשם השיטה האפורטוניסטית; לעומתה קיימת השיטה הליגאליסטית, המחייבת את היועץ המשפטי, את התביעה, למסור לבית המשפט כל תיק אשר מצאו בו הוכחות לאשמה נגד אורח, והמחייבת לסגור תיק שלא מצאו בו הוכחות כאלה.

היועץ המשפטי שלנו הסביר לפני ימים מספר כמה טוב הוא בשביל האזרחים שיש בידו האפשרות הזאת לסגור תיקים, לא לפי השיטה הליגאליסטית, אלא לפי השיטה האפורטוניסטית. הוא אמר כך: אם, למשל, מוכיחים לו שהאורח הוא חולה אנוש, חולה במחלת-לב, למשל, והמשפט עלול לגרום חס וחלילה לקאטאסטרופה, הוא רשאי או לסגור את התיק ולא להעבירו לבית-המשפט. זה יפה מאד, אבל הרי מלבד סיבה כזאת, מה הן הסיבות של סגירת תיקים ופתיחת תיקים? לפעמים הן סיבות לא כל כך הומואניטאריות, כמו מחלת-לב של האורח; לפעמים הסיבות הן הרבה יותר פשוטות, הייתי אומר: קצת פוליטיות אולי.

אם נעבור לשיטה הליגאליסטית, גם אז אפשר להכניס את הסעיף הזה, הנותן ליועץ המשפטי את הסמכות להשתמש בזכות זו, ההומואניטארית, שבמקרה של מחלת-לב הוא רשאי לסגור את התיק. סעיף כזה איננו מן הנמנע אפילו בשיטה הליגאליסטית.

הדברים האלה טעונים בהחלט תיקון, אם אנחנו רוצים שהאזרחים הנתבעים לדין ידעו כי אותו חוק חל על כל אחד, ללא הבדל מוצאו המפלגתי, מעמדי, וכן הלאה.

באורח מטפל עוד משרד אחד, הוא משרד המשטרה. בראשית דבר, בקשר עם התקציב החדש של משרד המשטרה, ברצוני לחלוק גם כמה שכתים.

ראשית, קראתי בדין-וחשבון של מבקר המדינה, עמוד 127, ביחס לשירות בתי-הסוהר, כי בשנה הנסקרת "פורסמו תקנות, המאפשרות תשלום שכר עבודה לאסירים, שהיו חסרות עד עכשיו. פריון העבודה של בתי-המלאכה עליה, זאת בהחלט צריך ליקוף לזכותו של משרד המשטרה, אם הנהיגו דבר כזה.

אבל מצד שני אנו רואים שדווקא את התקציב בשביל מדריכים לחינוך פצועים של האסירים קיצצו ב-20 אלף ל"י רות. הוא עמד בשנה השוטפת על סכום של 77 אלף לירות, ולשנה הבאה בקצו 57 אלף לירות. תקציב פועט בשביל סעד ותרבות לאסירים, שנקבע בשנה שעברה ל-1800 לירות, קוצץ ב-300 לירות ונקבע ל-1500 לירות; דקדוקי עניית ביחס לסעד ותרבות לאסירים.

עזרא איכילוב (הציונים הכלליים): מדוע איננו שומעים הרצאות של שאר השרים?

היו"ר ח. אריאב: ההרצאות יושמעו מחר.

יוסף שופמן (תנועת החרות): איך אפשר להתווכח לפני ששומעים את ההרצאות?

ברוך אוניה (מפא"י): אפשר להתווכח על ההרצאות שכבר הושמעו.

היו"ר ח. אריאב:

אני מסב את תשומת לב חברי הכנסת לכך, שסקירתו של שר המשפטים הונחה על שולחן חברי הכנסת.

יוסף שופמן (תנועת החרות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זהו מצב משונה במקצת, שצריך להתווכח עם שרים שלא השמיעו את סקירותיהם. נצטרך להשמיע את הביקורת לפני שנשמע את דבריהם. אינני הושב שזה מצב נורמאלי ובריא ביותר.

ארבעת המשרדים שאנו דנים בהם בקבוצה זו קובעים את מעמדו של האורח במדינה, ואולי זהו הדבר המשותף להם, והנה המשרדים האלה, כמו שאר המשרדים במדינה, רואים את המדינה, אבל אינם רואים את האדם, את האורח במדינה. בכל מה שאנו שומעים מפי השרים חסר תמיד דבר אחד — מה עושים למען האדם, האורח, איך מגינים עליו ועל זכויותיו במדינה.

מצפים כל אורח בכל מיני ניירות עם דרישות, הניירות הם צבעוניים: לבנים, אדומים, ירוקים, כחולים, ותמיד ישנן בהם דרישות לאורח, אבל כאשר האורח פונה אל משרד ממשלתי, הוא מקבל כתשובה שוב איזה נייר עם סירוב, המשרד אינו מטריח אפילו את עצמו לנמק את הסירוב. בחודש מאי 1952 החליטה הממשלה, כי כל פקיד המחלט סופית באיזה ענין צריך לרשום בתיק את הנימוקים, כדי שהפקידים הממונים עליו ידעו למה החליט בצורה זו ולא בצורה אחרת. אולם לא מוטלת על הפקיד חובה למסור את ההודעה לאורח, לנמק לפניו את הסיבה לסירוב.

בכל נחשול הדברים שאנחנו שומעים מכל המשרדים, לא שמענו את הדאגה הזאת, שהאורח ידע מדוע סירבו לו, יש לפניו אמצעי של תגובה — צו על תנאי מטעם בית הדין הגבוה לצדק, ושם יתלונן על שרירותו של המשרד; אבל זאת תהיה רק תלונה תמית, כי הוא איננו יכול פשוט לנמק, נגד נימוקיו הבלתי-ידועים לו של הפקיד אשר סירב לו, מדוע מונעים מהאורח את הנימוקים של הסירובים?

אולי משרד המשפטים ידאג למעמדו של האורח ויתן לו את החומר, ממנו ילמד מדוע איך ממלאים את המבוקש על ידו, מה הם הנימוקים, ראשית, אולי ישכנעו את האורח שבאמת צריך היה לסרב לו; שנית, הפקיד שצריך לנמק את דבריו ישקול פעמיים את החלטתו, אולי אם לא ימצא נימוק, לא יסרב בקלות דעת.

זהו דבר אלמנטארי, אם אנחנו מתפארים על כך, שיש לנו פה ארץ דמוקרטית במזרח התיכון, הרי דבר פשוט כזה, שמונעים מן האזרח את הנימוקים על סירוב בקשתו נמצא בסתירה לתענתו זו, זהו הדבר האלמנטארי המגיע לכל אורח בכל מדינה. אני באמת מתפלא שבשנה התשיעית לקיום המדינה עדיין אין חובה כזאת מוטלת על הפקידים.

המשטרה במקום סכסוך העבודה באותה החווה הנמצאת בבעלות מסתורית כזו שעד כה אי-אפשר היה לפענח את התעלומה העמוקה למי שייכת החווה הזאת. כי יש אומרים שהיא שווה קרוב לחצי מיליון לירות, ורשום עליה שמו של נכה כלשהו. אין עיני צרה חס וחלילה בנכים, שיקבלו ממדינת ישראל תוחת של חצי-מיליון לירות. אבל זהו בכל זאת מקרה נדיר, אם יהיה זה תקדים ויוסיפו תוחת כאלו גם לנכים אחרים — נקבל זאת כמוכן בשמחה רבה. אבל יש חשש מבוסס מאד שמאחורי חוות „דגנים“ זו מסתתר ענין דומה לזה שעליו שמענו פעם ואשר נקרא בשם „נחלאות“. ובחווה הזאת פטרו את הפועלים שבאו ממושב יגון, ואי-חרי שפיתרו אותם — פרץ שם סכסוך עבודה. אנו יודעים שבסכסוכי עבודה אין המשטרה מתערבת. והנה, באה קבו"צ צת שוטרים עם אותו מר אופטובסקי במקום, ואותו מר אופטובסקי לא הסתפק בכך שאסר את המשמרות — אלא הי"כ מה ובעט, כמו ידיו ובמו רגליו, באותם אזרחים ישראלים שעמדו שם במשמרת. ואני מאשים מעל במת הכנסת את קצין המשטרה אופטובסקי, ממשטרת מגדל-אשקלון, בהכאת אזרחים שאותם עמד לעצור. העצירים הללו שוחררו מהמש"טרה עוד באותו יום. למחרת — היה זה ביום ה' בשבוע שעבר — עמדה שוב המשמרת, ושוב באה המשטרה. הפעם לא הופיע האדון אופטובסקי. הפעם הופיע האדון בראונטל, ובראונטל זה ניגש עם מכונתו ועצר עשרים-ותשעה אנשים מהמשמרת עלייד „דגנים“. כן, אדוני שר האוצר, אלה הם אותם „דגנים“ שבהם טיפלת לאחורונה.

שר-האוצר ל. אשכול :
 יעלו יפה, אל תדאג.

יוסף שופמן (תנועת החרות) :
 התקשרתי עם סגן המפקח הכללי של המשטרה, עם מר עמוס בן-גוריון, והוא אמר לי שיתקשר עם משרד המחוז וידע מה יעשה מר בן-גוריון אמר לי שיש להם האשמות כל-יך כבודות נגד האנשים, שלמחרת יביאו את כולם לפני השופט. למחרת הביאו את האנשים לפני השופט, והוא שחרר את כולם בערבות, למרות שמר בראונטל דרש מעצר של שבעה ימים כדי לסיים את החקירה. והשופט — אשר לרוב מתרשם הוא מדרישתה של המשטרה בענין הארכת המעצר — לא התרשם הפעם, ואם לא התרשם, כנראה היתה סיבה עמוקה לדבר. כי כל הדרישה היתה תלויה על בלימה. לא היה שום נימוק בפיו של הקצין, זאת אומרת שמתוך שרירות-לב, מתוך רשעותו של הקצין, והחוק אורחים במשך עשרים-וארבע שעות במעצר. כי יכול מר בראונטל לשחרר אותם יום לפני כן, כפי שעשו זאת קודם. וכשאני אומר זאת, הריני מתעלם כבר מהעובדה שבסכסוך עבודה באה המשטרה לעצור אנשים. זהו תקדים מעניין. נראה איך תנהג המשטרה להבא, אם אנשים מארגון פועלים אחר יעמדו במשמרת, ואם גם אז תנהג לפי אותה שיטה. ומעניין מה נשמע אל מדינת חוגים המייצגים ארגוני פועלים אחרים. אבל הפעם התערבה המשטרה ומתוך רשעות התזיקה אני שים במעצר.

אלה הם הדברים שהמשטרה צריכה לענות עליהם ול-הסבירם. אנו מחשיבים מאד את המשטרה במדינה. אנו מבינים שזוהי זרוע של השלטון, שהמשטרה צריכה להגן עלינו ולהבטיח את בטחוננו. אבל אנו שואלים: האם זוהי מש"טרה של מדינת ישראל או המשטרה של תנועת המושבים, או של אותם הבעלים המסתוריים של החווה המסתורית „דגנים“ ?

דרך אגב, בבתי-מלאכה הפתוחים בבתי-הסוהר בשביל האסירים, מצאתי בין השאר גם בתי-מלאכה למסגרות. אינני חושב שמן החכמה ללמד את האסירים מסגרות דווקא. עד כמה שידוע לי, בתי-מלאכה בבתי-סוהר בחוץ-לארץ דווקא נמנעים מלימוד מסגרות וחשמלאות.

שמשה יוניצ'מן (תנועת החרות) :
 מדינה ליברלית.

יוסף שופמן (תנועת החרות) :
 אינני יודע אם הדרכה „מקצועית“ כזאת צריכים האסירים לקבל דווקא בבתי-הסוהר.

ישנם כמה חידושים חיוביים בתקציב, גם ביחס למש"טרה, והם: פתיחת מעבדה מדעית לחקירות והחזקת מכוון לרפואה משפטית.

לעומת זאת, לתמהוני הרב, לא מצאתי סעיף אחד בתקציב של משרד המשטרה, וזו קרן לשיקום עדי תביעה. כי לפני מספר חדשים שמענו שעד תביעה קיבל הלוואה מהמש"טרה בסך 1500 ל"י. חשבתי שאמצא תשובה לבעיה זו כש"אצבור על התקציב של המשטרה; לתמהוני הרב לא מצאתי בענין זה שום דבר.

נחום גיר-פאלקס (אחדות העבודה — פועלי ציון) :
 זה היה בשנה שעברה.

יוסף שופמן (תנועת החרות) :
 אבל גם בתקציב של השנה שעברה אין מופיע סעיף כזה. היינו רוצים לדעת אם ישנה קרן כזאת, אם היא מתייחסת רק לעדי תביעה או לעדים בכלל, ואם יש קרן כזאת — מהו התקנון שלה, היכן לקחו את הכסף בשביל הקרן? עובדה היא, וזאת הודיעו בבית-המשפט, שניתנה הלוואה מכספי המשטרה בסכום של 1,500 לירות, ואני חושב שאנו רשאים לדרוש תשובה והסבר מנין בא הכסף הזה.

ואם נחזור לרגע למשרד המשפטים — רציתי להדגיש עוד שקציני המשטרה אשר סידרו את ההלוואה הזאת, עשו זאת בהסכמתו של פרקליט המחוז ואף של פרקליט המדינה, ועדיין לא שמענו על שום צעדים משמעתיים מצד משרד המשטרה ומצד משרד המשפטים, צעדים משמעתיים נגד אותם פקידים שהרשו לעצמם צעד בלתי-נשמע כזה בתולדות בתר המשפט בארץ תרבותית.

אני מקווה ששני השרים הנכבדים — שר המשטרה ושר המשפטים — יואילו לתת תשובה גם לבעיה הזאת, ואל יסתתרו מאחורי הנימוק או האמתלה או התירוץ, שהמשפט עצמו עדיין מתנהל ויתנהל בדרך גבוה יותר. כי אין לענין זה שום קשר עם המשפט עצמו. מה יהיה פסק-הדין — זהו ענינו של בית-המשפט. אבל מה שעוללו קציני המשטרה ופקידי הפרקליטות — זוהי עובדה ששום פסק-דין לא ישנה, ועל משרדי הממשלה להסביר לכנסת מה קרה פה, באיזו צורה קרה המקרה שקציני משטרה, בהסכמתם של פרקליטים, נתנו לעד תביעה הלוואה של 1,500 ל"י.

ומעניין שכל הענין הזה צמח בירושלים דווקא, וגם בימים האחרונים הצטיינה אותה המשטרה שייכת למחוז ירושלים ב„פעולותיה“ במגדל-אשקלון. אינני יודע אם אויך לקצינים שעליהם אדבר עתה, או אולי אגרום לך, שיעלו בדרגה. אבל עובדה היא ששני קצינים הצטיינו בסביבות מגדל-אשקלון בימים האחרונים. קצין אחד בשם אופטובסקי וקצין שני בשם בראונטל. כאשר פרץ הסכסוך ביגון, באה

— חוק התקציב לשנת 1956/57 (שופמן, איכילוב) —
 — חוק התקציב לשנת 1956/57 שופמן איכילוב —

נים, ששלושה ארבעה שרי פנים במדינת ישראל הביאו לכנסת, ואשר הכנסת הזאת של מדינת ישראל דנה בהם, טיפלה בהם ואישרה אותם — לדבר עליהם באותה מידה של הערכה שלילית ולכלול אותם יחד עם התחיקה הישנה של ממשלת המאנדאט, לדעתי גם שר המאמין מאד בעצמו ובתכניותיו לא היה צריך להדגיש זאת כל-כך. מה עוד, שאף אחד מאתנו אין לו הבטחון — ואני מציע שגם שר הפנים לא יהיה לו בטחון זה — שההצעות שהוא יביא והתיקונים שהוא יביא, יהיו התיקונים הטובים, או שהיה התיקונים שלעיל במטה קסם את עבודת הרשויות המקומיות על מסלול ההצלחה והדרך הטובה ביותר.

בזמן הקצר העומד לרשותי ברצוני להביא כמה דוגמאות, שר הפנים, בתקופת כהונתו הקצרה, נהג בעמדה תקיפה מאד לגבי בעיית הטלת המסים ברשויות המקומיות. הוא גם הבטיח לנו שלהבא לא יסתפק בביטול התקרה הקיימת של המאכסיונים — כפי שהמספק לעשות זאת במספרים — אלא יעשה זאת גם בחוקים מוניציפאליים אחרים, ויחד עם זאת יקבע מינימום שפחות ממנו אין להטיל מסים. אינני בא עכשיו להגן על מועצה זו או אחרת, שהי מס שלה הוא נמוך מדי, אבל אין לי אמונה שכוחות של משרד פנים זה ושר פנים זה באמת מיועדת להביא שיפורים בשיתוף המסים. יש חשש גדול ששר הפנים הנוכחי — באופיו, תקיפותו ובהירותו לגבי מטרותיו — רואה את עצמו כשליח שבא להסדיר חלוקה אחרת של מה שקוראים הרכוש הלאומי של מדינת ישראל, ואולי בעקיפין לשנות או לערער את התנאים הקיימים של הבעלות על רכוש זה. זו יכולה להיות שליחות מעמדית, מאד מובהקת. ויכול להיות ששר הפנים יוכל להופיע לפני חברי וצ'יין שעשה גדולות, אני, כאורח המדינה הרואה בדאגה את הבעיות האלה, לא רק שאינני מתלהב מכך, אלא שאני רואה לנכון להזהיר שבשיטה זו אולי יהיו הישגים לאותה מפלגה שהי שר מייצג אותה, אבל מבחינת מצבם הכללי של המשק ושל הכלכלה תהיה התערעורת עצומה.

תכריכי הכנסת רגילים לדבר בהתלהבות, אבל איש מאתנו לא דיבר בהתלהבות על הכנסות בעלי הבתים. אינני מתכוון לאותם בעלי הבתים של הרכוש הגדול, אני מתכוון ל-80% של בעלי הבתים, איש מחברי הכנסת — וודאי לא מבין אלה שהיו חברים בוועדת החוקה, חוק ומשפט וטיפלו בחוק הגנת הדייר — לא יתלהב מהכנסות אלו. איש מהם לא יאמין שאם מגדילים במידה ניכרת את היטל המס של הרכוש הזה בעיר, רות, נוסף על המסים הממשלתיים, איש לא יאמין שלוחותים בזה מן המיותר שיש להם, אלא לוקחים מאותו חלק שעדיין לא מספיק לקיומם, והגישה של העלאת הארנונה וההיטלים ב-5%—10% יש בה כדי לעשות את הפעולה האחרונה של הרכוש המשק הזה.

אזנא, שמעתי את דבריה של שרת העבודה על ההתקדמות בתכנית השיכון העממי. אני מוכן לצפות ולחכות לפעולות נוספות בשטח זה, אבל אין אני מאמין שבכוחו של תקציב המדינה יהיה לפתור את בעיית השיכון והדיוור בארץ מבלי שהדובר ייעזר עליידי הון מקומי והון יהודי מבחוץ. וההיטלים החדשים על המשק הזה במועצות ובעיריות עולמים להרוס צל של תקוה, שיש מקום למשק בתלם בארץ.

ובהודמנות זו אגע במספר מלים של שר הפנים בקשר למס החירום. איש מאתנו איננו יודע למי נתכוון שר הפנים בהזרתו על חוסר כוונות, אני מפנה קריאה זו ותורה למי שלה, האם יש מישור המטיל ספק ביחס לחומר המצב?

אלו הן הבעיות — בעיות חמורות מאד שאין לזלזל בהן, כי אם תחליל המשרה בשרירות-לב להתייחס אל נשים מתוך רשעות קזאת — היא תשניא את עצמה על האזרחים. ופה הרי היה ענין עם עולים חדשים. האם זהו החינוך שיש לתת לעולים החדשים? האם כך היה צריך להדגים לפניהם כיצד מתייחסת המשרה לפועלים העומדים במשרת שקטה עלייך מקום בו מתנהל סכסוך עבודה? אני באמת שמח ששרת העבודה נמצאת כאן במקרה, ותוכל אולי גם היא להתעניין במנהגים החדשים שהונהגו בשבוע שעבר עלי ידי המשרה שלנו ביחס לפועלים העומדים במשמרת בסכך סוך עבודה.

אשר למשרד הפנים, אינני יודע אם הזמן ירשה לי לסטל בו כפי שהיית רוצה. שר הפנים חייב לדאוג לא רק למשרדו ולא רק לבוא בטענות אל הרשויות המקומיות, אלא הוא חייב לדאוג גם לרשויות המקומיות. ובזמן שנתר לי היית רוצה לגעת בבעיה אחת — בעיית ההוספת של 7.5 אחוז למס ההכנסה, שגובות הרשויות המקומיות, והם מוקדשים עליידי משרד האוצר לתשלום משכורת המורים.

מסתבר שבשנה השוטפת נשאר עודף מהכסף שנגבה לאחר ששולמה המשכורת למורים. בשנה הבאה יהיה כנראה עודף יותר גדול — 1.7 — 1.8 מיליון לירות. כמובן, זה תלוי בכסום מס ההכנסה שייגבה ובמשכורות המורים כפי שתהיינה עד סוף השנה. אבל משרד האוצר החליט להשאיר כסף זה בקופתו, קשה לי להבין גישה זו. יש חוק, והחוק אומר ש-7.5 אחוז נגבים כתוספת של מס הכנסה לרשויות המקומיות, והם מיועדים לתשלום משכורות המורים. אם נשאר עודף, הרי הוא מגיע לרשויות המקומיות. אומר למשרד האוצר: לא, זה נשאר בכיס. ומשרד הפנים חושב זאת לדבר נורמאלי וטבעי, שמשרד האוצר ירוחץ על חשבו הרשויות המקומיות סכום של קרוב ל-2 מיליון לירות, רבותי, אני חושב שדבר כזה לא ייתכן וצריך להחזיר את הכסף, בהתאם למה שהוחלט, לרשויות המקומיות.

אני מצטער מאד שלא אוכל להתעכב על הבעיות העיקריות של משרד הפנים ויחסי עם הרשויות המקומיות, ביחוד בשטח הכספי. אולם שתי דעות יש לשר הפנים: האחת היא, שיש פחות מדי מסים ברשויות המקומיות, והדעה השנייה היא, שיש צורך בהרחבת האיגום ברשויות המקומיות. איגום, וזהו מלה מסתורית שלא יהיה לי פנאי להסיק בירה, אבל מטרחה הסופית היא — חיסול האוטונומיה של הרשויות המקומיות והעברת כל העניינים למשרד הפנים. אינני חושב שזו היתה המגמה שלנו בייסוד הרשויות המקומיות, כי אחרת אפשר יהיה לחסל את הרשויות המקומיות ולהשאיר רק את משרד הפנים עם פקידיו. אולי שר הפנים רוצה בזה, אבל אני מסופק מאד אם דעה זו תתקבל אפילו עליידי הקואליציה הזאת.

עזרא איכילוב (הציונים הכלליים):

אדוני הישבראש, כנסת נכבדה, שר הפנים זיכה אותנו בהצגה, שבחלקה הגדול היתה ללא ספק בנויה יפה. אולם אני מרשה לעצמי להגיד, שאני רואה סתירות לא קטנות בין גישתו, דעתו וטיפולו של שר הפנים עד היום, ובין כמה מהנוסחות היפות שהושמעו היום בנאומו.

לצערי הרב אינני יכול לבוא ולהעריך את השיטה ששר הפנים נהג בה עד היום. איש מאתנו לא אמר בדברי הערכה לגבי חוקת העיריות הקיימת עוד מימי המאנדאט. להלן, אני חושב שרבים מאתנו יהיו מוכנים להסכים שכמה וכמה מסעיפיה עבר זמנם ואינם מתאימים למסגרת של מדינת ישראל. אבל לדבר בביטול על שורת חוקים ושורת תקן

וכן לא מתוך מגמות לעזור לעיריות, לא מתוך חובה לתת לעיריה מה שמגיע לה, אלא רק מתוך מגמה אחרת, בתוך הממשלה ועלידי שרים של הממשלה: להכשיל מדיניות ישראל טובה והגונה ופעולות וסדר של משרד אחר. איש אינו מפקפק בחשיבותה של ירושלים ובחשיבות העזרה לירושלים. אבל האם ירושלים של היום אינה זו של אתמול? האם ההבדל בראשות השלטון בעיריית ירושלים משנה את חשיבותה של עיריה זו? מדוע סירבה הממשלה קודם להגדיל את העזרה, בזמן ששר הפנים הקודם דרש זאת, ועכשיו מגדילים? האם זה משום שלעיריה שחברי שולטים בה אני מוכן לעזור ורוצה להוכיח לציבור שאני עוזר לעיריה, וכאשר חברי אינם שותפים, אינני רוצה לעזור ואני מסייע להכשלתם?

שר הפנים העלה בדבריו חלוקה של חוקים וחלשים, ואמר כי החוקים פוחדים לצרף את החלשים, היות וזה יטיל מעמסה נוספת, והחלשים פוחדים להצטרף מפני שיצטרכו לקבל עליהם עול חדש — גם בזה נגע שר הפנים בעקיפין, בניסוח מליצי, וזו בעיה מאד חשובה. ביחס לחוקים, עובדה היא שבעיריית תל-אביב היה זה מי שהיה אחר-כך שר הפנים ובזמנו ראש העיריה, חברי-הכנסת רוקח, שצירף את יפו לתל-אביב, על עשרות אלפים העולים החודשים שבה, תוך הכרה שהצירוף הזה של עשרות אלפים לא יביא איוון, והוא לא הביא בחשבון חישוב של יחסי קולות בהצבעה, אלא עשה את הדבר מתוך הכרה שצריך לעזור לעשרות אלפים חושבים. החוק צריך לעזור לחלש, בפתיחותה למשל, בדיון הסוער שהיה בזמנו היתה מגמה לצרף את החלשים לא מפני שהיתה מגמה לעזור — היום הם אומרים שהם מתחרטים — אבל עשו זאת מפני שחשבו שזה יכול להשפיע על מאזן הבחירות, אשר לחלשים — במידה שהדבר נוגע לקליטת העליה החדשה, הרי אין איש מערער ומטיל ספק שיש צורך לעזור לעליה החדשה ושיש לתת לה את כל העזרה, אבל זה מחובתה של הרשות המרכזית, אי אפשר להטיל זאת על הרשויות המקומיות. דבר אחר הוא — במידה שבדבריו של שר הפנים יש איזה שהוא רמז לטשטוש המושג של החקלאות הפרטית הגדולה והרחבה הנמצאת עדיין באזורי המועצות והעיריות, במגמה לעשות אותם כעין קרבן חדש ולזרוק אותם למלחמות של הסיעות השמאליות בעיריות — הרי לא ניתן לבצע מגמה כזאת הנובעת מן הפירוש האפשרי הנה.

ועוד משפט אחד, ובוהו אני גומר, ייתכן ששר הפנים יכול לבשר בכל התיקונים האלה הצלחה גדולה מנקודת מבט מעמדית, על הצלחה זו יעלו לעולה ולמוקד גורמים רבים וישובים, שכוחם, יעילותם וחשיבותם למדינה אינם רק ענין הנוגע לעבר, אלא גם להווה ולא פחות מכך לעתיד.

משה אונא (הפועל המזרחי והמזרחי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער ששר המשפטים לא הספיק להרצות לפנינו הרצאת פתיחה לויכוח על משרדו, כי כבוננו להתרכז במיוחד בשאלות משרד המשפטים. אצטרך —

היו"ר ח. אריאב:

הלא הזכרנו שסקירתו של שר המשפטים הונחה על שולחן הכנסת.

משה אונא (הפועל המזרחי והמזרחי):

— אצטרך להסתפק בסקירה בכתב שישנה לפנינו. אבל יחד עם זאת אני רוצה להשתמש בעובדה שהדיון הזה מתנהל בעת ובעונה אחת עם הדיון בחוק בתי-המשפט בועדת החוקה, חוק ומשפט. שנים אלה ביחד ישמשו לי הרקע לדיון זה.

היום שמענו הודעה מעל גלי "קול-ישראל" בשעה 13.30, שת היינה צפירות נסיון. באתה הודעה נאמר לציבור, שאם תהיה זו אוצקת-אמת, תיעשה בצורה אחרת. אינני מדבר עכשיו על תכנה של הודעה זו, אבל איש אינו מתעלם מן המצב הזה, ואני רוצה לשאול את שר הפנים: כיצד הוא מאמין שייבנו מקלטם בכל הבתלים לפי החוקה הקיימת, שלפיה בעל-הבית צריך לשאת במחצית ההוצאות של הקמת המקלטים? ואינני מדבר כרגע על ההשקעות של העיריות עצמן בהקמת מקלטים ציבוריים ובבתי-ספר. לבעל הבית יש קשר בענין התיקונים בבית ובכל מה שקשור לברוק הבית. מאימתי הוא אחראי למקלטים בשביל הדיירים במקרה של מלחמה? האם בענין זה אינו אורת צורך כיתר אחראי המדינה? היום, כאשר ברור שבעל-הבית צריך להשתתף במחצית ההוצאות של הקמת המקלט, נשאלת השאלה: מנין יקחו זאת? אילו לפחות היינו מאמינים שהם יכולים לעשות זאת, היה מצב אחר. אני קובע שלא יהיו מקלטים אם הדיירים לא יהיו חייבים בהקמתם במידה שווה.

אם המצב חמור ויש הכרח בהקמת מקלטים, חייבים להביא את התיקונים בחוק, שהאזרחים יהיו חייבים להקים, כל אחד לפי חלקו. בנאום הכנסת ובאזהרה לציבור לא יקום הדבר, ולגבי 90% של האוכלוסיה לא יהיו מקלטים בנסיבות הקיימות.

שר הפנים, בתוך הדברים שבהצלחה רבה ערפל אותם לא מעט, דיבר מצד אחר על קיצוניות שהיתה נובעת ממשרד הפנים, כנראה שלפניו, ברצון לפקח על המועצות והעיריות, ומצד שני קיצוניות אחרת לעיריות עצמן להיות אוטונומיות, כפי שאמר, כמו רפובליקה, והשאלה היא: מה פירוש הדבר? כאשר שר הפנים רוצה לפקח, האם שר הפנים הוא אובייקט טיבי, האם אין לו פניות חיצוניות וכוחות רק לענין עצמו? מאימתי פיקוח עליון של רשות מרכזית מונע פגיעה בעצמאות? ואם עירייה פועלת בתחום התחיקה ולא מתוזה לו ושומרת זכויות המגיעות לה, ולא יותר מכך — מאימתי היא רפובליקה עצמאית?

אולי רצה שר הפנים לתת בדברים אלה ביטוי בעקיפין לכמה הערכות שונות, ואולי גם לעשות מעין חשבון עם הניהול הקודם של משרד הפנים. ואני רוצה לומר, שביחס לשר הפנים הנוכחי עוד אי-אפשר לשפוט, פרט להבעת רצון נוסף רמזי. ביחס לשרי הפנים הקודמים — ובמיוחד לשר הפנים הקודם — אני חושב שאפשר לשפוט, ואני חושב שהפעולה שנעשתה לשם מגע ישיר עם העיריות, לשם פיקוח ענייני על עבודת העיריות, יש לראותה בחיוב. במידה שזה נעשה לא היה כאן ענין של קיצוניות להיות השליט, אלא היה בזה טיפול ענייני בכל העיריות, ובמידה שעיריות פעלו בניגוד להוראותיו של משרד הפנים. אינני מוצא את הפגמים האלה באתר העיריות ששר הפנים אולי התכוון אליהן הערב.

שר הפנים מסר לנו על האמיסיה, את המספרים שנותן ג'ב לעיריות הגדולות בסך 14,000,000 ל"י. אינני יודע אם היקף האמיסיה של כל עיריה היתה מבוססת על הצרכים של כל עיריה, או שבכל זאת הביאו בחשבון נקודות אחרות ולא היתה חלוקה צודקת. אני יודע, למשל, ששר הפנים הקודם בממשלה הקודמת לא זכה לכך שיתקבלו כל הצעותיו לעזרה לעיריית ירושלים. אני יודע שבממשלה הזאת, עם שר הפנים הזה, העזרה המוגשת לעיריית ירושלים היא בקנה-מידה הרבה יותר רחב. מוטרים שגם בממשלה הקודמת עזרו משרדים ממשלתיים בסכומי כסף גדולים ללא ידיעת משרד הפנים, ולא רק שלא בהסכמתו ובעקיפין ובהסתרה,

התקציב הדרוש לכך. אינני סבור שאפשר להשלים עם מצב זה.

ניקח דוגמה אחרת: מצב הדיור בכמה מבתיהמשפט הוא בהחלט בלתי־משביע־רצון. מי שמכיר את בית־משפט השלום בתל־אביב, בפחת־תקוה, או במקומות אחרים, יודע כי קיים צורך דחוף ביותר להכניס שם שיפורים.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

קל לומר „שיפורים“ — צריך לבנות.

משה אונא (הפועל המזרחי והמזרחי):

דברים מסוימים יכולים לבוא על פתרון גם על־ידי שיפורים, בכל אופן כך אומרים לנו האנשים האחראים לדבר, אולם במסגרת תקציב זה אינם ניתנים אפילו הסכומים הדרושים לשיפורים מצומצמים אלה, העושים להקל במקצת על המצב הבלתי־תקין, אומרים לנו כי על־ידי תוספת של 100,000 לירות אפשר היה לשפר במידה רבה את המצב הקיים. האם אפשר לוותר על 100,000 לירות אלה? האם אין לדרוש בכל תוקף כי מן העודף של 500,000 לירות יופרש הסכום הזה על־מנת לתקן את המצב שהוא טעון תיקון דחוף? אני סבור כי איננו יכולים להרשות לעצמנו שאננות וקפיאה על שמרים בענין זה, אנו עלולים לסכן את הנכס היקר והחשוב שמהווים כיום בתי־המשפט, לא נעשה את הדרוש בשטח זה.

ועתה מלים מספר לעיני החקיקה והתכנון המשפטי. סבור אני כי אילו ידע משרד המשפטים לכוון את הענינים בתבונה, יכול היה להיות גורם המרבה שלום במדינה; ואם מאידך אין הוא יודע לכוונם היטב, הרי ייהפך לגורם מרבה מחלוקת. חוקים שונים מטפלים בנושאים השנויים במחלוקת עמוקה ביותר: מאידך ישנם חוקים אשר בתכנם אינם חשובים פחות, ואולי אף יותר, מן החוקים שאליהם הת' כוונתי בסוג הראשון, וגם בהם יש צורך להכניס תיקונים וחדושים. מדוע בחר משרד המשפטים להגיש דווקא כמה חוקים השנויים במחלוקת יסודית ביותר ולא התרכזו במיוחד באותם ענינים הבחנים בצרכים ראשוניים של המדינה מבלי להיות שנויים במחלוקת; אוכזר עינין שהוא בוודאי חשוב וצריך לבוא על תיקונו, אולם הדרך והצורה שבהן הובא על־ידי משרד המשפטים לפנינו, לא נבחרו כראוי. כוונתי לחוק עבירות נגד המדינה, שהובא על־ידי משרד המשפ'טים כנכסת השניה ותקל בהתנגדות נמרצת. חוק זה עוסק בכמה וכמה ענינים הטעונים תיקון. הפרצות בשטח הבט' חזני הן מסוכנות מאד בכל תקופה ותקופה, ובמיוחד בת' קופת חירום. אפשר היה להביא את הצעת החוק, או לפחות אותם פרקים שהם הכרחיים ואשר רובו הגדול של הציבור והכנסת היו מתייחסים אליהם בחיוב, מבלי לכלול את העני'נים השנויים במחלוקת.

אוכזר עינין אחר, שבו היה טיפול רב, אם כי עתה נד'חה, כפי שאנו רואים מתוך הדין־וחשבון. כוונתי לחוק הי' רושה, וזה היה כ'כך שנוי במחלוקת. ישנם ענינים רבים וחשובים שאפשר להביאם מבלי לעורר ויכוח ומחלוקת, בטרם מביאים עינין מסוג זה. ישנם ענינים רבים הטעונים תיקון בשטח החוק הפלילי, בעיקר הוראות מיושנות רבות ביחס לעונשים. יש צורך בהרחבת חוק הנויקים, נדמה לי שכדאי היה להעמיד ענינים אלה בשורה ראשונה. אוכזר כמדין את חוק המים, משום שהוא כלול בסקירה הזאת, אף־על־פי שהכנתו הראשונית שייכת ודאי למשרד אחר. אין ספק שתוק המים הוא מן החוקים החשובים והדחופים ביד

בתי־המשפט של המדינה נחשבים כאחד מנכסי הציבור החשובים ביותר שיש לנו, ובוודאי בצדק, אלא שעם זה שאנו מתפארים בנכס הזה, בל נשכח שזהו אחד מאותם הנכסים שיש לרכוש אותם מחדש כל יום ויום כדי שיהיו לקנין של ממש. עלינו לשקוד הטוב על רמתם ועל שיפור תמיד במצבם, הן מבחינת האדמיניסטרציה והן מבחינת חקיקתית. יש עוד הרבה לעשות בנידון זה. אם גם אין לפקפק בהישג שהושג עד היום, הרי יש ויש ענינים הרושים תיקון, ומדי פעם בפעם כשאנו דנים בבעיות בתי־המשפט אנו נתקלים בהם, אבל כאן אנו נמצאים במצב מוזר, כי כל הצעה הנשמעת בנידון זה נתקלת בטענה שאין כסף, שהתקציב לא מספיק ושאלו מוכרחים להצטמצם. דבר זה חוזר ונשמע הן כאשר דנים בענינים אדמיניסטרטיביים והן כאשר דנים בעניני חוקים.

האם טענה זו צודקת? כאשר אנו בודקים את התקציב שלפנינו ורואים מה הן ההוצאות ומה הן ההכנסות של בתי המשפט, מתגלית לפנינו תמונה שבוודאי איננה רגילה בדרך כלל ברוב המדינות: ההכנסות עולות בהרבה על ההוצאות, ואפילו אם נצרף לכך מנה הגונה מההוצאות הכלליות של משרד המשפטים והוצאות בתי־המשפט, בכל זאת יוצא שב'שנים האחרונות — בכל אופן בשנתיים הנכללות בספר התקציב — יש בכל שנה עודף של חצי מיליון ל"י בסעיף זה, וכן בתקציב החדש של 1956/57 יש סכום כזה, ואולי במקצת גדול יותר, של עודפים בסעיף בתי־המשפט. אינני סבור שהמצב הזה משביע רצון ושאלו צריכים לקבל בסעיף זה עודפים ולקמץ בהוצאות הכרחיות.

בקריאה הראשונה של חוק בתי־המשפט דיברנו על הצורך להרבות בשופטים ולהגיע למצב שהמשפט יתנהל בדרך כלל לפני שלושה שופטים. גם שר המשפטים בדבריו, במיוחד בדברי הסיכום שלו, עמד על כך שרצוי לדעת — בכל אופן בבתי־המשפט המחוזיים — שנוגע למצב שהמשפט יתנהל לפני שלושה שופטים. אולם, הוא אמר שאנו נתקלים כאן בשאלה תקציבית ולא נוכל לעת־עתה להגיע לכך. האם ההר'צאה של כמה עשרות אלפי לירות, שבהן אפשר היה לשפר את המצב, אינה אפשרית, אם יש עודף כזה של חצי מיליון לירות?

ונקח עוד דוגמה אחרת. אנו לומדים מתוך הדין־וחשבון שהוגש לנו, שהאדמיניסטרציה של בתי־המשפט מטפלת בה'קמת בתי־משפט אדמיניסטרטיביים והקמה בית־משפט אחד ארצי, תחת מרות של שופט אחד, והיא רואה בכך ברכה רבה ומקוה שהענף הזה של השיפוט יוכל להתפתח ולתת תוספת חשובה למערכת בתי־המשפט שלנו. אלא נאמר שאי־אפשר לפתחו מחוסר תקציב — האם זה מוצדק?

אבל יש עוד דברים שהם אולי יותר חמורים מזה. אנו קוראים בסקירה שלפנינו, כי „במרבית בתי־המשפט קיים זה שנים תקן עובדים קטן בהרבה מן המיכסה המינימאלית הדרושה לניהול עבודה תקינה ללא תקלות וללא נזקים, הן לציבור הנוזק להם והן לאוצר המדינה“. פירוש הדבר, שא'פילו הקנסות משמטלים, אין גובים אותם בשלמות. מפני שאין די עובדים. בתקן בתי־המשפט לשנת 1951/52 היו כ־70 משרות מעל למספר המשרות התקנות בתקן לשנת 1955/56. פירוש הדבר כי בשנים אלו, התקופת גידול רב של האוכ'לוסיה וריבוי גדול של העבודה בבתי־המשפט, הופחת מספר המשרות בבתי־המשפט במידה ניכרת. הסיבות היו אדמיניס'טראטיביות. לעת־עתה אין מעלים שוב את מספרן, משום שאין

קוראים בספרות המקצועית על העקרונות החשובים שאנו יכולים למצוא אותם במשפט העברי וללמוד מהם, למשל: בשטח הנזיקין ובשטח העקרונות של צדק ויושר ודברים דומים. אנו קוראים בפסקי-הדין של בית-הדין העליון מפעם לפעם בירורים חשובים ביותר על השטח הזה של המשפט העברי, אלא שכל החומר הזה אינו משמש לנו יסוד מס' פיק לחקיקה שלנו. הוא נשאר אוצר בלום, וזה במידה רבה הודות לכך שמשרד המשפטים אינו רואה את הענין הזה כענין שהוא מצווה לטפל בו ולהפעילו. וכיצד נגיע למש' פט לאומי של ממש אם לא נבסס את החוקים החדשים על המשפט העברי המקובל ומכאן נפתח את המשפט במדינה? אני סבור שאנו צריכים לתבוע ממשרד המשפטים שיחדש את הפעולה בשטח זה.

ולבסוף עוד משפט אחד. הסקירה מדברת גם על הפ' עולה של המחלקה לרישום הקרקעות. חשוב ששר המשפטים בתשובתו יתן פרטים מלאים יותר על הפעולה הזאת, במ' יחד ביחס לביצוע החוק לרכישת מקרקעין, 1953, אשר נזכר כאחת הפעולות החשובות של האגף הזה. אבל אין פה פירוט, ונדמה לי שהיה חשוב שהציבור ידע מה נעשה בשטח זה.

היו"ר ח. אריאב :

הישיבה הבאה — מחל בשעה 14.00. ראשון הנואמים — חברי-הכנסת ניר, ואחריי חברי-הכנסת רוקח. הישיבה נעולה.

תר. זה שנתיים שומעים אנו שהוא נמצא בטיפול ושבעוד זמן קצר יובא לכנסת. בסקירה רואים אנו כי הצעת החוק הוגשה לממשלה והוחלט לפרסמה ברבים בצורת הצעה מוק' דמת, בצירוף דברי הסבר. פירוש הדבר שעוד חזון רב למועד, ויעבור עוד זמן רב עד אשר נזכה לדון בחוק זה בכנסת. אך חשוב מאד היה להחיש ענין זה.

איני רוצה להרכות בדוגמות. אך חשוב היה להתרכז בשאלות כאלו, לזרז את הטיפול בהן ולהניח את הענינים השנויים במחלוקת.

אזכיר גם את חוקי-היסוד, אשר לדעתי רצוי היה שני' טפל בהם, ושנקבל את הצעות החוקים שמשרד המשפטים מכין לדיון. אין כל ספק שגם כאן יש שטח נרחב אשר הכ' נסת צריכה לטפל בו, ואף נוכל לטפל בו, מבלי שהדבר יביא לידי ויכוחים עקרוניים עמוקים.

ברצוני להסביר ענין נוסף, אשר הופיע לפני מספר שנים במסגרת תקציבו של משרד המשפטים. כבר ציינתי פעם מעל במה זו שאין זה מן הנכון שמשרד המשפטים הוציא אותו משטח טיפולו. אני מתכוון למכון לחקר המשפט העברי. אנו מזניחים את השטח הזה לחלוטין. יכולנו לבנות את המשפט שלנו במידה רבה על יסודות המשפט העברי, אילו היה הטיפול בו טיפול נכון וממשי. היתה תקופה, כאמור, שמש' רד המשפטים ראה את התפקיד הזה כאחד מתפקידיו, ואין כל ספק שענין זה לא צריך להיות שנוי במחלוקת בינינו כל זמן שהיה בו טיפול מבחינה ענינית וכל זמן שלא נכניס אותו לתוך מסגרת של ויכוח פוליטי. מוי פעם בפעם אנו

הישיבה נעולה בשעה 22.44.